

Správa o plnení úloh vyplývajúcich z Akčného plánu pre životné prostredie a zdravie obyvateľov Slovenskej republiky (NEHAP V.)

PRIORITA (A):

Zlepšenie kvality vnútorného a vonkajšieho ovzdušia pre všetkých, ako jedného z najdôležitejších faktorov ohrozujúcich životné prostredie v tomto regióne, prostredníctvom opatrení smerujúcich k plneniu usmerňujúcich hodnôt kvality WHO v neustálom procese zlepšovania.

- 1. Názov aktivity:** Rozšírenie siete monitorovacích staníc pre imisný monitoring v sídelnom prostredí pre znečisťujúce látky BaP, PM_{2,5}.

Riešiteľ/zodpovedný: MŽP SR

Spoluriešiteľ: SHMÚ

Termín: 2019 – 2023

Predpokladané finančné náklady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu, OPKŽP

Plnenie:

Pre BaP bol v priebehu roku 2019 v existujúcej sieti monitorovacích staníc (AMS) doplnený imisný monitoring v sídelnom prostredí oproti doterajším 7 odberným miestam (Bratislava, Trnavské Mýto; Trnava; Nitra, Štúrova; Banská Bystrica, Štefánikovo náb.; Jelšava; Žilina; Veľká Ida) o 4 nové odberné miesta v sídelnom prostredí (Bratislava, Jeséniova; Banská Bystrica, Zelená; Prievidza a Krompachy;). V roku 2020 pribudli AMS Trenčín, Ružomberok a Rovinka. V roku 2021 sa rozšíril monitoring BaP v rámci projektu „Skvalitnenie národnej monitorovacej siete kvality ovzdušia“ (SNMSKO) o nasledujúce lokality v sídelnom prostredí: Bratislava, Púchovská; Žarnovica; Plášťovce; Púchov a Oščadnica. SHMÚ vykonáva odber BaP aj na AMS Starina, Stará Lesná (EMEP). Okrem stacionárnych AMS vykonáva SHMÚ monitoring BaP aj pomocou mobilných staníc. Pre PM_{2,5} bol v roku 2019 zabezpečený imisný monitoring v sídelnom prostredí v existujúcej sieti 30 AMS. V rámci implementácie projektu SNMSKO sa monitoring PM_{2,5} rozšíril v roku 2020 o 3 stanice a v roku 2021 o ďalších 11. Okrem stacionárnych AMS vykonáva SHMÚ monitoring PM_{2,5} aj pomocou mobilných staníc.

- 2. Názov aktivity:** Vypracovanie Stratégie na zlepšenie kvality ovzdušia a implementácia opatrení vyplývajúcich z tejto stratégie na úrovni celoštátnej, regionálnej i lokálnej.

Riešiteľ/zodpovedný: MŽP SR

Spoluriešiteľ: SHMÚ

Termín: 2019 – 2023

Predpokladané finančné náklady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

Európska Únia sa v rámci deklarovanej Európskej zelenej dohody rozhodla ísť cestou dosiahnutia uhlíkovej neutrality, preto veľmi aktívne pristupuje k tvorbe nových strategických dokumentov týkajúcich sa životného prostredia. Európska komisia prijala 8. environmentálny akčný plán 29.3.2022. Normy kvality ovzdušia sú zosúladené s odporúčaniami Svetovej zdravotníckej organizácie. Pripravovaná smernica IED o priemyselných emisiách a o skládke

odpadov prinesie najneskôr do roku 2026 viacero významných zmien zameraných na zvýšenie ochrany životného prostredia a udržateľnosť. V priebehu rokov 2020 a 2021 boli vydané viaceré strategické dokumenty zameriavajúce sa na oblasť transformácie energetiky, integrácie vodíka do energetického systému – metánová stratégia, stratégia na obnovu budov, vodíková stratégia a iné. Vzhľadom na skutočnosť, že problematika ochrany ovzdušia má multiprierezový charakter a presahuje pôsobnosť samotného rezortu životného prostredia, pri príprave stratégie je potrebné úzko spolupracovať aj s inými rezortmi a subjektmi pri hľadaní vhodných a efektívnych riešení. Taktiež spomínané dokumenty môžu výrazne ovplyvniť smerovanie a ambície v oblasti ochrany ovzdušia. Predpokladá sa, že Stratégia na zlepšenie kvality ovzdušia bude finálne spracovaná koncom roka 2025.

- 3. Názov aktivity:** Posúdenie obmedzovania rýchlosti automobilovej dopravy vo vytipovaných lokalitách, kde dochádza k častým smogovým situáciám v blízkosti obytných sídiel, t. j. vytvoriť tzv. ekologické zóny na ochranu ovzdušia na diaľniciach, rýchlostných cestách, kde bude obmedzená rýchlosť (príklad Rakúsko, Nemecko: IG-L zóny na vybraných úsekoch diaľnic, rýchlostných ciest)

Riešiteľ/zodpovedný: MŽP SR

Spoluriešiteľ: SHMÚ, MD SR/VÚD

Termín: 2019 – 2023

Predpokladané finančné náklady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

Posúdenie obmedzovania rýchlosti automobilovej dopravy je momentálne v riešení v spolupráci s Prezidiom Policajného zboru a Ministerstva hospodárstva SR z dôvodu plnenia úlohy č. B.14 Uznesenia vlády SR č. 306/2023 zo dňa 12. júna 2023 k návrhu Akčného plánu rozvoja elektromobility. V súčasnosti prebiehajú rokovania s cieľom vybrať vhodné cestné úseky na realizáciu takeého opatrenia - SHMÚ identifikovalo na základe modelovania kvality ovzdušia 8 cestných úsekov na diaľniciach a rýchlostných cestách vhodných na zníženie priemerných ročných koncentrácií. V prípade epizód vysokých koncentrácií môže dočasným znížením rýchlosti na spomenutých úsekoch dôjsť k poklesu koncentrácií až o niekoľko 10 µg/m³.

Okrem uvedeného môže byť zníženie rýchlosti automobilovej dopravy, ktoré sú spravované niektorou zo samospráv, jedným z navrhovaných opatrení pri tvorbe a aktualizácii Programov na zlepšenie kvality ovzdušia pre jednotlivé oblasti so zhoršenou kvalitou ovzdušia avšak pred samotným navrhnutím takeého opatrenia je nevyhnutné preskúmať jeho vykonateľnosť. Za tvorbu a aktualizáciu Programov na zlepšenie kvality ovzdušia sú zodpovedné príslušné okresné úrady v sídle kraja v spolupráci s regionálnou štátnou správou a samosprávou. V súčasnosti prebieha príprava nových programov v spolupráci v rámci projektu LIFE IP (aktivita č.4) a ich prijatie sa predpokladá v roku 2024 – 2025.

- 4. Názov aktivity:** Osvetové kampane v masovokomunikačných prostriedkoch zamerané na kvalitu vonkajšieho a vnútorného ovzdušia. Dostupnosť informácií o vplyvoch znečisteného ovzdušia na zdravie človeka so špecifikáciou pre jednotlivé oblasti SR.

Riešiteľ/zodpovedný: MŽP SR/MZ SR

Spoluriešiteľ: SHMÚ, ÚVZ SR a vybrané RÚVZ v SR

Termín: dlhodobá

Predpokladané finančné náklady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtové kapitoly rezortu

Plnenie:

V rámci národného projektu Zlepšovanie informovanosti a poskytovanie poradenstva v oblasti zlepšovania kvality životného prostredia na Slovensku, (NP3 Infoaktivity) realizovala Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP) v rokoch 2018 - 2023 rad aktivít zameraných na kvalitu vonkajšieho a vnútorného ovzdušia:

Podujatia:

- 5x seminár IPKZ (11.-13.6.2019, 26.4.2022, 9.6.2022, 15.6.2022, 3.- 5.5.2023): Cieľom seminárov bolo vytvoriť priestor pre vzájomné zdieľanie praktických a odborných skúseností a poznatkov v oblasti procesov IPKZ, EIA a EŠ v prospech zlepšenia kvality stanovísk a vydávaných rozhodnutí;
- 6x seminár k aktuálnym témam v oblasti ochrany ovzdušia (6.- 7.2.2018, 5.- 6.12.2019, 1.12.2020, 7.12.2021, 25.- 26.10.2022 a 31.5.-1.6.2023): Semináre boli určené zamestnancom štátnej správy okresných úradov a zamestnancom SIŽP, ktorí sa zaoberajú povolujuúcou a kontrolnou činnosťou v oblasti ochrany ovzdušia. Cieľom seminárov bola výmena informácií a skúseností pri uplatňovaní platnej legislatívy v oblasti ochrany ovzdušia a s ňou súvisiacich predpisov;
- 4x seminár "Prierezové predpisy s dôrazom na ovzdušie a IPKZ" (30.-31.5.2019, 24.11.2021, 15.11.2022 a 14.11.2023): Semináre boli určené pre štátnu správu, ich cieľom bolo získanie odborných vedomostí a skúseností z prierezových predpisov s dôrazom na ovzdušie a IPKZ a ich prepojenie na prax;
- 3x online seminár „Prierezové predpisy s dôrazom na ovzdušie a IPKZ“ (27.4.2021, 18.5.2021, 10.5.2022) určený pre prevádzkovateľov a odbornú verejnosť;
- 3x BAT Fórum (19.- 20.11.2018, 19.- 21.10.2022 a 20.- 22.9.2023) tematicky a odborne zamerané na otváranie a hľadanie riešení problémov a potrieb odborníkov z rôznych odvetví priemyslu, ktoré vyplynuli z praxe; bolo určené odbornej verejnosti, najmä zástupcom priemyslu, prevádzkovateľom podnikov pod režimom smernice o priemyselných emisiách, odborníkom z praxe, štátnej a verejnej správy, vedeckovýskumných inštitúcií a prostredia akademickej obce;
- Virtuálne BAT fórum pre výmenu informácií o najlepších dostupných technikách (<https://www.enviroportal.sk/ipkz/detail-cinnosti-bref-a-ref/441>).
- 14x Informačné dni Minimalizujeme náklady na kúrenie a prispejeme k čistejšiemu ovzdušiu (2018: Stakčín, Dobšiná, Zákamenné, Rabča, Jelšava, Čierny Balog, Stará Turá; 2019 – Námestovo, Krásno nad Kysucou, Hriňová, Turzovka, Liptovský Ján, Tvrdošín, Krupina), počas informačných dní boli odprezentované ukážky v súvislosti so spaľovaním tuhého paliva v kotloch rodinných domov a poskytnuté bolo odborné poradenstvo.
- 6x Európsky týždeň mobility (vždy 16.9.-22.9. v rokoch 2018 - 2023): Jedná sa o európsku kampaň, ktorá prebieha každý rok z iniciatívy Európskej komisie a umožňuje mestám či obciam rozvíjať a podporovať aktivity zamerané na udržateľnú mobilitu a ochranu ovzdušia. Súčasťou ETM bolo vyhlásenie kampane mediálna kampaň a slávnostné vyhodnotenie výsledkov kampane spojené s konferenciou. Každý ročník sa zameriava na konkrétnu tému súvisiacu

s udržateľnou mobilitou: 2018 – Kombinuj a chod', 2019 – Prejdime sa spolu, 2020 – Čistejšia doprava pre všetkých, 2021 – Buďme zdraví, cestujme ekologicky, 2022 – Lepšia dostupnosť, 2023 – Šetri energiu.

- 8x workshop Udržateľná mobilita v mestách/obciach (19.6.2018, 23.10.2018, 28.5.2019, 12.11.2019, 6.3.2020, 29.7.2021, 23.11.2021, 25.10.2022) určené pre zástupcov samospráv, občianske iniciatívy a verejnosť.
- Metodická príručka Nová klasifikácia nebezpečných látok v podnikoch, ktoré spadajú pod zákon o prevencii závažných priemyselných havárií určená pre pracovníkov štátnej správy na úseku prevencie závažných priemyselných havárií.
- Spracovanie filmu, videospotov a animácií, ktoré boli zverejnené na webovej stránke Vykurovanie v domácnostiach trochu inak (<https://vykurovanie.enviroportal.sk/osveta/videoa>)
- film Vykurovanie v domácnostiach TROCHU INAK“ (26 min),
- videospoty (1:07min – 4:00 min) k filmu „Vykurovanie v domácnostiach TROCHU INAK“
- Znečisťovanie ovzdušia v dôsledku vykurovania v domácnostiach
- Dôsledky znečisteného ovzdušia na zdravie ľudí
- Legislatívne požiadavky na prevádzkovanie malých spaľovacích zariadení
- Znižovanie potreby tepla v dome
- Možnosti vykurovania šetrné k životnému prostrediu
- Počítanie skutočných nákladov na kúrenie pri výmene vykurovacieho zariadenia a zateplení domu
- Správne zásady vykurovania tuhým palivom – palivá
- Správne zásady vykurovania tuhým palivom – obsluha
- Správne zásady vykurovania tuhým palivom - čistenie a údržba
- animácie (0:54 min – 1:21 min):
- Správne kúriť zvládne každý
- Odpad nie je palivo
- Moderný kotol, to nie je investícia navyše
- Zateplenie domu = koniec vysokých účtov za teplo
- Metodické príručky pre okresné úrady v oblasti ochrany ovzdušia (dostupné na <https://www.enviroportal.sk/dokumenty?types=manual-prirucka&themes=ovzdušie&year=2023>)
- Kvalita ovzdušia
- Prípustná miera znečisťovania ovzdušia
- Techniky znižovanie emisií do ovzdušia
- Monitorovanie emisií
- Výroba a spracovanie nerastných surovín
- Výroba a spracovanie kovov
- Výroba palív
- Nakladanie s odpadmi
- Energetika
- Leták o čistejšom vykurovaní s informáciami o možnostiach zníženia znečistenia ovzdušia vykurovaním, ktorý bol distribuovaný do domácností v rodinných domoch.
- Edukatívne kresby na podporu environmentálneho povedomia verejnosti v oblasti znižovania emisií do ovzdušia z vykurovania v domácnostiach.

- Sada brožúr a letákov určené pre samosprávy a odbornú verejnosť cielené na informovanie o význame centrálneho zásobovania teplom v mestách, o opatreniach na zníženie znečisťovania ovzdušia v mestách z dopravy a o význame bioplynových staníc a ich vplyve na kvalitu ovzdušia.
- Mediálna kampan realizovaná prostredníctvom tematických sociálnych sietí v správe SAŽP SAŽP zároveň prevádzkuje webovú stránku „Vykurovanie v domácnostiach trochu inak“ (<http://vykurovanie.enviroportal.sk/>), ktorá je určená pre laickú verejnosť na informovanie, čo je príčinou znečistenia ovzdušia z vykurovania v domácnostiach a o spôsobe ako minimalizovať toto znečistenie.

V rámci environmentálnej výchovy SAŽP v rokoch 2022 - 2023 realizovala:

- 24. ročník Festivalu environmentálnej výchovy a vzdelávania „ŠIŠKA – Hlavná téma: Zmena klímy (súčasťou boli aj prezentácie o ovzduší), 21. - 23.11.2022“;
- 25. ročník Festivalu environmentálnej výchovy a vzdelávania „ŠIŠKA – Hlavná téma: Odpad (súčasťou boli aj prezentácie o ovzduší), 25. - 27.9.2023;
- 28. ročník detskej výtvarnej tvorivosti Zelený svet na tému: Teplo môjho domova (vykurovanie, znečisťovanie ovzdušia...);
- Súťaž Tvorivý pedagóg pre pedagógov o najlepší metodický list alebo aktivitu na tému Ovzdušie (november 2023);
- Festival Zeme, 2.-3.6.2022, a 24.5.2023, Mestský park Banská Bystrica, aktivity na tému ovzdušie.

Slovenský hydrometeorologický ústav na svojom webovom sídle poskytoval aj v priebehu roka 2019 on-line informácie o kvalite ovzdušia a v rámci „Spravodajstva o kvalite ovzdušia“ informoval v „Ďalších informáciách“ aj o možných zdravotných účinkoch monitorovaných znečisťujúcich látok na zdravie človeka a odporúčanom správaní. V ročných správach o hodnotení kvality ovzdušia hodnotil znečistenie ovzdušia jednotlivými znečisťujúcimi látkami so špecifikáciou pre jednotlivé oblasti SR. Správa o kvalite ovzdušia v Slovenskej republike za rok 2019 je dostupná na webovom sídle SHMÚ.

Pod gesciou Ministerstva životného prostredia SR prebieha od roku 2020 integrovaný projekt LIFE IP - Zlepšenie kvality ovzdušia (celý názov „Zlepšenie implementácie programov na zlepšenie kvality ovzdušia na Slovensku posilnením kapacít a kompetencií regionálnych a miestnych orgánov a podporou opatrení v oblasti kvality ovzdušia“) (ďalej len „LIFE IP“), ktorého cieľom je zvýšiť koordináciu činností v oblasti riadenia kvality ovzdušia a mobilizovať ďalšie príslušné zdroje financovania týchto aktivít. Nové personálne kapacity projektu (manažéri kvality ovzdušia) spolupracujú s orgánmi zodpovednými za prípravu a implementáciu programov na zlepšenie kvality ovzdušia (ďalej ako „PZKO“) a poskytujú podporu pri identifikovaní efektívnych opatrení na zlepšenie kvality ovzdušia. Pôsobia v rámci územných celkov samosprávnych krajov, MŽP SR a SAŽP, priamo v najviac dotknutých regiónoch, najmä prostredníctvom:

- poskytovania informácií o regionálnom a / alebo miestnom vývoji kvality ovzdušia,
- monitorovania implementácie jednotlivých opatrení zameraných na zlepšenie kvality ovzdušia zahrnutých v PZKO a podávania správ príslušnému okresnému úradu v sídle kraja,

- navrhovania opatrení na zlepšenie kvality ovzdušia v regiónoch v spolupráci so štátnymi inštitúciami, samosprávou, priemyslom, vzdelávacím systémom, mimovládnyimi organizáciami a verejnosťou,
- podpory opatrení v oblasti kvality ovzdušia a zvyšovania povedomia o ochrane ovzdušia a kvalite ovzdušia,
- zabezpečenia implementácie konkrétnych opatrení priamo do praxe spolu s prípravou komunikačných stratégií pri implementácii nových opatrení v praxi,
- priamej pomoci regionálnym a miestnym orgánom pri riešení problémov s kvalitou ovzdušia,
- poskytovania informácií o možnostiach financovania z národných a európskych fondov a prípravy projektov a žiadostí o granty na dostupné prostriedky na zlepšenie kvality ovzdušia,
- realizácie informačných a osvetových kampaní a vzdelávacích programov - spracovanie informačných materiálov a mediálnych výstupov o kvalite ovzdušia,
- navrhovania a distribúcie informačných materiálov, publikácií a mediálnych prezentácií vrátane obsahu na sociálnych sieťach,
- prijímania písomných návrhov od odbornej verejnosti a širokej verejnosti, najmä v súvislosti s dopravou a vykurovaním domácností.

Súčasťou projektu LIFE IP sú aktivity spojené s kampanami na zvyšovanie povedomia o kvalite ovzdušia a možnostiach jeho zlepšenia, vrátane spolupráce so samosprávami, ktoré sú zapojené do projektu, na tvorbe programov na zlepšenie kvality ovzdušia. V rámci projektu sa spracovávajú a distribuujú informačné materiály hlavne v oblasti mobility a vykurovania v domácnostiach (<https://www.populair.sk/sk/kategorie-dokumentov>).

Okrem informačných materiálov sa ďalej v rámci projektu LIFE IP usporadúvajú kampane v médiách (podrobný zoznam je dostupný tu: <https://www.populair.sk/sk/media-o-projekte/2023>), odborné semináre a workshopy (zoznam podujatí tu: <https://www.populair.sk/sk/podujatia/2023>), produkujú sa videá a rozhlasové spoty a zamestnanci sa zúčastňujú rôznych diskusných relácií, debát a podujatí.

V rámci projektu LIFE IP bola vyvinutá a v októbri 2020 sprístupnená web aplikácia ohľadom kvality ovzdušia, ktorá informuje užívateľsky prístupnou formou širokú verejnosť o aktuálnej kvalite ovzdušia, príčinách znečistenia, vplyvoch znečistenia na zdravie a ekosystémy, ako aj o opatreniach prijatých na zlepšenie kvality ovzdušia vrátane zavedenia indexu kvality ovzdušia <https://dnesdycham.populair.sk>. Webové stránky sú pravidelne aktualizované a dopĺňané o nový obsah.

Webová aplikácia dnesdycham.sk bola prenesená aj do mobilnej verzie a je od 09/2022 dostupná pre operačné systémy iOS a Android. Mobilná aplikácia poskytuje aktuálne informácie o stave kvality ovzdušia na všetkých monitorovacích staniciach, ako aj odporúčania, ako postupovať v prípade zhoršenej situácie.

PRIORITA (B):

Zabezpečenie všeobecného, spravodlivého a trvalo udržateľného prístupu k bezpečnej pitnej vode, sanitácii a hygiene pre všetkých a vo všetkých oblastiach, pričom sa podporí integrované riadenie vodných zdrojov a bezpečné používanie odpadových vôd.

5. Názov aktivity: Podpora a presadzovanie povinného zavedenia manažmentu rizík pri zásobovaní pitnou vodou

Riešiteľ/zodpovedný: ÚVZ SR/MZ SR, MŽP SR

Spoluriešiteľ: vybrané RÚVZ v SR

Termín: dlhodobý

Predpokladané finančné náklady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtové kapitoly rezortov

Plnenie:

Rezorty zdravotníctva a životného prostredia dlhodobý podporujú a presadzujú rizikovo orientovaný prístup pri zásobovaní pitnou vodou. Po jeho dočasnom dobrovoľnom uplatňovaní v rokoch 2017 až 2023 bola v súčinnosti rezortov uplatňovanie jeho princípov do platnej legislatívy pre pitnú vodu ustanovená k 12.01.2023 ako povinnosť. Na podporu aktivity je vyvíjané koordinované úsilie. Uplatňovanie princípov manažmentu rizík v celom systéme od vodného útvaru až k zásobovaniu pitnou vodou je kľúčové pre zabezpečenie bezpečnej pitnej vody.

Novou právnou úpravou bola do národných predpisov implementovaná Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/2184 zo 16. decembra 2020 o kvalite vody určenej na ľudskú spotrebu (prepracované znenie) (ďalej len „smernica (EÚ) 2020/2184“). Na návrhu nových právnych predpisov spolupracovali v rámci medzirezortnej Pracovnej skupiny v súvislosti s implementáciou smernice (EÚ) 2020/2184 rezorty zdravotníctva a životného prostredia aj so zástupcami rezortu vnútra a financií, ZMOS-om, SK8, AVS a. s. atď. Presadenie manažmentu rizík v praxi bolo 23. septembra 2022 predmetom pracovného stretnutia zamestnancov ÚVZ SR a zástupcovia VÚVH Bratislava s pracovníkmi Oddelenia hygieny vôd Štátneho zdravotného ústavu v Prahe; v Českej republike sa rizikovo orientovaný prístup pri zásobovaní pitnou vodou právnymi predpismi ustanovil ako povinný už v roku 2017.

V podmienkach Slovenska bol manažment rizík v súlade s vyššie uvedenou smernicou zavedený pre celý vodárenský dodávateľský reťazec od plochy povodia až po miesto používania na vodovodnom kohútiku. Pozostáva z troch častí:

- manažmentu rizík v súvislosti s plochami povodia pre miesta odberu vody určenej na ľudskú spotrebu, ktorý je povinný zabezpečiť rezort životného prostredia,
- manažmentu rizík systému zásobovania, ktorý zohľadňuje výsledky manažmentu rizík v súvislosti s plochami povodia a za jeho vypracovanie sú zodpovední dodávateľia pitnej vody,
- manažmentu rizík domových rozvodných systémov s dôrazom na prioritné priestory, v ktorých môžu byť spotrebitelia vystavení rizikám z vody.

Uvedený princíp bol do národnej legislatívy zavedený vo viacerých stupňoch:

- 12.1.2023 – vstúpil do platnosti zákon č. 517/2022 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony; zákon nepriamo novelizoval a zákon č. 442/2002 Z. z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách a o zmene a doplnení zákona č. 276/2001 Z. z. o regulácii v sieťových odvetviach a zákon č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon).
- 1.4.2023 – nadobudla účinnosť vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 91/2023 Z. z., ktorou sa ustanovujú ukazovatele a limitné hodnoty kvality pitnej vody a kvality teplej vody, postup pri monitorovaní pitnej vody, manažment rizík systému zásobovania pitnou vodou a manažment rizík domových rozvodných systémov; vyhláška nahradila dovtedy platnú vyhlášku Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 247/2017 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o kvalite pitnej vody, kontrole kvality pitnej vody, programe monitorovania a manažmente rizík pri zásobovaní pitnou vodou,
- 12.8.2023 – vstúpila do platnosti vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 326/2023 Z. z. o podrobnostiach manažmentu rizík v súvislosti s plochami povodia pre miesta odberu vody určenej na ľudskú spotrebu.

6. Názov aktivity: Príprava odporúčaní a vzdelávacích aktivít pre zavedenie a uplatňovanie princípov manažmentu rizík pri zásobovaní pitnou vodou

Riešiteľ/zodpovedný: ÚVZ SR/MZ SR, MŽP SR

Spoluriešiteľ: vybrané RÚVZ v SR

Termín: dlhodobo

Predpokladané finančné náklady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtové kapitoly rezortov

Plnenie:

Povinné uplatňovanie manažmentu rizík v slovenských podmienkach predstavuje nový prístup pri zabezpečovaní zásobovania spotrebiteľov pitnou vodou. I keď bez uplatňovania niektorých princípov nie je možné dodávať zdravotne bezpečnú pitnú vodu ani v súčasnosti, v uvedenej oblasti majú všetky dotknuté subjekty minimum skúseností. S ohľadom na uvedené sa zamestnanci ÚVZ SR zúčastnili na viacerých odborných podujatiach, kde prezentovali požiadavky nových právnych predpisov v oblasti manažmentu rizík nielen pre subjekty, ktoré sú povinné manažment rizík vypracovať, ale aj pre štátne orgány, ktoré sú zodpovedné za ich posúdenie a schválenie ako napr.

- 53. konferencia vodohospodárov v priemysle, príspevok „Smernica EÚ o vode určenej na ľudskú spotrebu, Súhrnná informácia o nových požiadavkách smernice“, november 2022 Vyhne,
- 54. konferencia vodohospodárov v priemysle, príspevok „Skúsenosti s implementáciou smernice o kvalite vody určenej na ľudskú spotrebu“, november 2023 Vyhne,
- Pracovná porada pracovníkov okresných úradov odborov starostlivosti o životné prostredie, príspevok „Nové požiadavky v oblasti zásobovania pitnou vodou po prijatí novej európskej smernice“, november 2023 Trenčín,

- Medzinárodná konferencia „Zabezpečenie dodávky pitnej vody, príspevok Proces implementácie Smernice o kvalite vody určenej na ľudskú spotrebu na Slovensku – II. časť“, november 2023 Bratislava.

ÚVZ SR k téme manažmentu rizík ďalej:

- bol účastníkom odborných diskusií v časopise AVS a. s. „Vodárenské pohľady“ v rokoch 2022 a 2023 (v rámci príspevkov „Transpozícia európskej Smernice do slovenskej legislatívy“, „Rok 2023 - rok, v ktorom sa posilňujú hygienické kritériá na vodu!“),
- publikoval v časopise ZZVH „Vodárenské pohľady“ príspevok „Aké zmeny čakajú dodávateľov pitnej vody po transpozícii novej európskej smernice pre pitnú vodu“,
- je od februára 2023 aktívnym účastníkom pravidelných dvojmesačných online workshopov organizovaných k téme manažmentu rizík SAVE,
- vytvoril pod vedením NRC pre pitnú vodu Pracovnú skupinu pre pitnú vodu na vypracovanie a prijatie spoločných postupov pri uplatňovaní nových predpisov v oblasti pitnej vody, ktorá začala aktívne pracovať od novembra 2023,
- v nadväznosti na prijatie nových právnych predpisov zverejnil na webovom sídle Slovník pojmov, ktorý by mal slúžiť ako pomôcka pre laickú i odbornú verejnosť v súvislosti s novou terminológiou, ktorá sa v právnych predpisoch zaviedla, konkrétne v zákone č. 355/2007 Z. z. a vo vyhláske MZ SR č. 91/2023 Z. z.

MŽP SR sa pri príprave odporúčaní a vzdelávacích aktivít pre zavedenie a uplatňovanie princípov sa rezort, sekcia vôd zameriava na informovanie vodárenských spoločností a aj širšej verejnosti pri komunikácii na odborných akciách, workshopoch, ale aj osobných stretnutiach s pracovníkmi vodárenských spoločností a starostami obcí v užšej spolupráci s rezortom MZ SR a ÚVZ SR. Po prijatí smernice (EÚ) 2020/2184 sa pristúpilo k intenzívnej osвете ako napr. medzinárodným workshopom "Zabezpečenie dodávky pitnej vody", ktorý sa konal 22. novembra 2023 v Bratislave v rámci Stratégie EÚ pre Dunajský región (EUSDR) - prioritná oblasť 4 "Kvalita vôd". Workshop mal ambíciu predstavovať platformu na výmenu skúseností pri implementácii smernice o pitnej vode (EÚ) 2020/2184 v Dunajskom regióne.

K ďalším nástrojom rezortu životného prostredia v tejto oblasti patrí vzhľadom na stav ohrozenia zdrojov podzemnej vody „Akčný plán ochrany vôd v Chránenej vodohospodárskej oblasti Žitný ostrov“ (ďalej len „AP CHVO ŽO“). Potreba jeho spracovania vyplynula z dlhodobu nedostatočne koordinovaného rozvoja tohto územia. Neprimerané využitie územia vzhľadom na jeho limity vytvára tlak na množstvo aj kvalitu vôd CHVO ŽO. Základným strategickým dokumentom pre spracovanie AP CHVO ŽO je „Koncepcia vodnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030 s výhľadom do roku 2050“ (MŽP SR, 2022), ktorá stanovuje nadradenosť verejného záujmu ochrany vôd pri územnom plánovaní, vyhlasovaní nových a prehodnocovaní aktuálnych ochranných pásiem vodárenských zdrojov nad ostatnými záujmami. Využitie zdrojov pitnej vody a ochranných pásiem pre zásobovanie obyvateľstva má prioritu pred iným využitím (napr. ako stavebných pozemkov). Do prípravy AP CHVO ŽO bola zahrnutá široká odborná komunita, rezortné inštitúcie, akademická obec ako aj ďalšie relevantné ministerstvá a inštitúcie.

V súvislosti s aktivitami, ktoré využívajú odborné zdroje a skúsenosti z medzinárodnej spolupráce dávame do pozornosti „Projekt DEEPWATER-CE – súhrn kľúčových výsledkov dosiahnutých v priebehu prípravy štúdie uskutočniteľnosti MAR v pilotnej oblasti Žitný ostrov“ zverejnený na webovej stránke VÚVH (<http://www.vuvh.sk/default.aspx?nid=187>), ktorý priamo alebo nepriamo súvisí s problematikou manažmentu vodných zdrojov a manažmentu rizík pri zásobovaní pitnou vodou. Sedem partnerov z 5 krajín (Maďarsko, Nemecko, Poľsko, Chorvátsko a Slovensko) spolupracuje na implementácii projektu DEEPWATER-CE Interreg Central Europe. Cieľom je minimalizovať negatívne dôsledky klimatickej zmeny a poskytnúť kvalitnú vodu pre obyvateľstvo, priemysel, a poľnohospodárstvo, ekosystémy nevynímajúc. Spoločne vytvorili stratégiu manažmentu vodných zdrojov, založenú na implementácii systémov riadeného dopĺňania zásob podzemných vôd v krajinách strednej Európy.

- 7. Názov aktivity:** Zvyšovanie zdravotnej bezpečnosti pitnej vody vykonávaním jej účinnej kontroly v celom systéme zásobovania a v oblasti vodných útvaroch, využívaných pre zásobovanie (s dôrazom na prítomnosť aktuálnych kontaminantov), vzájomnou výmenou informácií a aktívnou medzirezortnou spolupracou

Riešiteľ/zodpovedný: ÚVZ SR/MZ SR, MŽP SR

Spoluriešiteľ: vybrané RÚVZ v SR

Termín: dlhodobá

Predpokladané finančné náklady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtové kapitoly rezortov

Plnenie:

Hlavným nástrojom pre zvýšenie zdravotnej bezpečnosti pitnej vody sa stala nová právna úprava predpisov v oblasti pitnej vody, ktorá nadobudla účinnosť v roku 2023 v nadväznosti na implementáciu smernice (EÚ) 2020/2184. Na kontrolu kvality pitnej vody boli v súlade s odporúčaniami WHO a konkrétnymi situáciami zavedené viaceré nové ukazovatele (Bisfenol A, PFAS – spolu, Súčet PFAS, Urán) a došlo tiež sprísneniu limitných hodnôt ukazovateľov Olovo a Chróm (s odloženou účinnosťou od roku 2036). Okrem toho bol na európskej úrovni zavedený nový systém, ktorým sa budú prostredníctvom priamo uplatniteľných vykonávacích rozhodnutí cez tzv. Watch List dopĺňať do požiadaviek na kontroly kvality ďalšie látky alebo zlúčeniny, ktoré v pitnej vode vzbudzujú obavy z hľadiska zdravia. Prvým vykonávacím rozhodnutím z januára 2023 bolo zavedené monitorovanie 2 látok typu endokrinných disruptorov: 17-beta-estradiol a nonylfenol. V súlade so smernicou (EÚ) 2020/2184 boli pre prevádzkové monitorovanie vody (na výrobu pitnej vody) ustanovené sledovanie ukazovateľov Somatické kolifágy a Zákal.

Vzhľadom na pretrvávajúce obavy verejnosti z prítomnosti zvyškov liečiv zabezpečil ÚVZ SR v rámci mapovania vybraných mikropolutantov v pitných vodách v roku 2023 screening vzoriek pitnej vody na prítomnosť liečiv. Pre analýzy boli navrhnuté odborné miesta, ktoré sa nachádzali v blízkosti potenciálnych zdrojov zvyškov liečiv, a tak bolo možné ich prítomnosť v odobratých vzorkách pitnej vody predpokladať. Išlo o miesta, kde sa v blízkosti zdrojov pitnej vody nachádza čistiareň odpadových vôd, farma alebo chov dobytka, továreň na výrobu liekov, kde sa v okolí skladujú kaly z čistiarní alebo sa vo zvýšenej miere aplikujú na okolité polia a podobne. Povinnosť sledovania liečiv v pitných vodách nevyplýva zo žiadnej platnej legislatívy (ani európskej a ani národnej), dokonca ich bežné sledovanie (zatiaľ)

neodporúča ani WHO. V každej zo 17 vzoriek pitnej vody bolo analyzovaných spolu 104 liečiv, z toho 38 antibiotík. Laboratórne boli zistených iba šesť látok, pričom ani jedna nebola zo skupiny antibiotík. Koncentrácie liečiv boli pritom také nízke, že iba v prípade troch látok (v piatich prípadoch) bolo vôbec možné spoľahlivo zistiť presné množstvo.

V rezorte zdravotníctva pokračoval v oblasti zvyšovania zdravotnej bezpečnosti pitnej vody aj zber údajov o prítomnosti pesticídnych látok. V roku 2023 orgány verejného zdravotníctva spustili projekt zameraný na celoplošné a systematické zmapovanie pesticídnych látok na úrovni Slovenska. Prvá etapa projektu (v roku 2023) a bola zameraná na monitoring pesticídov a ich metabolitov v pitnej vode vo verejných vodovodoch vo veľkých zásobovaných oblastiach, teda systémoch zásobujúcich pitnou vodou viac ako 5 000 obyvateľov. V 97 veľkých zásobovaných oblastiach bolo celkovo odobraných 211 vzoriek pitných vôd. Vyšetrených bolo spolu 16 088 ukazovateľov, pričom pesticídne látky nad limit detekcie boli stanovené v 171 prípadoch, čo predstavuje 0,105 % zo všetkých stanovených ukazovateľov. Vo vzorkách pitných vôd sa častejšie vyskytovali metabolity (až v 87,8 % záchytov) ako účinné látky pesticídov. Z účinných látok bola najčastejšie zistená prítomnosť atrazínu, z nerelevantných metabolitov metolachlóru ESA a z relevantných metabolitov desetyldesisopropylatrazínu.

Nad limitnou hodnotou 0,1 µg/l ustanovenou platnou legislatívou sa nachádzalo len 0,012 % všetkých zistených výsledkov (2 hodnoty z celkového počtu 16 088 stanovení); išlo o relevantné metabolity acetochlór ESA a desetylatrazín. Na základe výsledkov získaných v rámci monitoringu (a tiež v roku 2023 na Slovensku všeobecne) nebola ani v jednom prípade vydaná v súvislosti s pesticídnymi látkami výnimka na použitie vody, ktorá nespĺňa limity ukazovateľov kvality pitnej vody. Výsledky monitoringu poukazujú na priaznivú situáciu vo výskyte pesticídnych látok vo veľkých zásobovaných oblastiach. Pesticídne látky boli v monitorovaných verejných vodovodoch zistené len ojedinele, pričom ich výskyty navzájom súviseli a vyskytli sa v množstvách, ktoré len vo výnimočných prípadoch prekročili limitné hodnoty pre koncentrácie týchto látok v pitnej vode.

V roku 2024 orgány verejného zdravotníctva pokračujú v druhej etape projektu, ktorá je zameraná na monitoring pesticídov a ich metabolitov v pitnej vode vo verejných vodovodoch so štatútom malej zásobovanej oblasti zásobujúcich 1000 až 5 000 obyvateľov. Od začiatku júna 2024 do konca augusta 2024 bolo odobratých celkovo 100 vzoriek pitných vôd v 53 malých zásobovaných oblastiach kategórie V. (s počtom zásobovaných obyvateľov 2 000 – 5 000) a 47 malých zásobovaných oblastiach kategórie IV. (s počtom zásobovaných obyvateľov 1 000 – 2 000). Výsledky druhej etapy monitoringu pesticídnych látok sa vyhodnocujú.

Zvyšovanie zdravotnej bezpečnosti pitnej vody zabezpečujú aj samotní vlastníci resp. prevádzkovatelia verejných vodovodov. Táto povinnosť im vyplýva z platných právnych predpisov a to zákona č. 442/2002 Z. z. aj podľa zákona č. 355/2007 Z. z. Táto právna úprava ukladá povinnosť dodávateľom pitnej vody dodávať bezpečnú pitnú vodu a zabezpečovať sledovanie kvality dodávanej vody.

MŽP SR v spolupráci s rezortom MZ SR finalizuje „Protokol o vode a zdraví k Dohovoru o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier 1992-Národné ciele SR IV“, v ktorých sú špecifikované ciele spĺňajúce vyššie uvedenú požiadavku. Sú to ciele, ktoré môžu rovnako prispieť k zvýšeniu zdravotnej bezpečnosti pitnej vody:

- Zmiernenie dopadu klimatických zmien na vodné hospodárstvo
- Analýzy domových rozvodných systémov
- Zlepšenie situácie v oblasti odkanalizovania, čistenia a vypúšťania komunálnych odpadových vôd
- Implementácia rámcovej smernice o vode
- Problematika environmentálnych záťaží ohrozujúcich zdroje vody
- Posilnenie ochrany vodných zdrojov

8. Názov aktivity: Posilnenie dialógu s verejnosťou a podpora aktivít v oblasti pitnej vody s dôrazom na zdravotný význam pitnej vody a ochranu jej zdrojov

Riešiteľ/zodpovedný: ÚVZ SR/MZ SR, MŽP SR

Spoluriešiteľ: vybrané RÚVZ v SR

Termín: dlhodobo

Predpokladané finančné náklady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtové kapitoly rezortov

Plnenie:

Pre posilnenie dialógu s verejnosťou využíva ÚVZ SR a RÚVZ v SR každoročne najmä aktivity k Svetovému dňu vody (ďalej len „SDV“; pripadá každoročne na 22. marec). Pri príležitosti SDV dlhodobo poskytujú verejnosti okrem poradenstva a konzultácií aj bezplatné analýzy vody z vlastných zdrojov v ukazovateľoch dusičnany a dusitany, ktoré sú najčastejšími kontaminantmi studní. Pri príležitosti SDV 2023 bola z celkového počtu 6 211 analyzovaných vzoriek limitná hodnota pre ukazovateľ dusičnany [50 mg/l] prekročená v 1 465 vzorkách, čo predstavuje v priemere 23,59 %. Limitná hodnota pre dusitany [0,5 mg/l] bola prekročená v 56 vzorkách, čo je 0,9 %. V roku 2024 bola z celkového počtu 5 535 analyzovaných vzoriek limitná hodnota pre ukazovateľ dusičnany prekročená v 1 272 vzorkách, čo predstavuje v priemere 22,98 % a limitná hodnota pre dusitany prekročená v 62 vzorkách, čo je 1,12 %. Okrem uvedených aktivít ÚVZ SR pripravil v roku 2023 anonymný dotazníkový prieskum „Mám rád vodu“, ktorého cieľom je bližšie spoznať postoje obyvateľov Slovenska a získať informácie o tom, ako vnímajú kvalitu pitnej vody z verejných vodovodov a individuálnych vodných zdrojov. Pri príležitosti SDV 2024 bol pre verejnosť zverejnený leták „Čo je potrebné vedieť o dusičnanoch“.

ÚVZ SR začal v spolupráci s MŽP SR v roku 2023 pripravovať aktualizáciu národných cieľov Protokolu o vode a zdraví, ktoré budú schválené na prelome rokov 2024 – 2025. Nové národné ciele budú odzrkadľovať aktuálne problémy a potreby v oblasti vody a zdravia na Slovensku. V novembri sa uskutočnilo pracovné online stretnutie, ktorého hlavnou témou bolo nastavenie nových národných cieľov. Jednou z nových úloh v rámci plnenia Protokolu o vode a zdraví je zvyšovanie povedomia verejnosti o kvalite vody vo verejných vodovodoch. V spolupráci s Úradom splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity bude vypracovaný informačný materiál aj v rómskom jazyku pre marginalizované rómske komunity, ktoré častokrát nemajú prístup k zdravotne bezpečnej pitnej vode z verejného vodovodu a na pitné a hygienické účely využívajú vodu zo studne alebo iných vodných zdrojov (rieky, potoky a pod.). Veľkým problémom je práve ich nevedomosť o tejto problematike.

V priebehu roka 2023 sa ÚVZ SR podieľal na realizácii štúdie VÚVH „Odhad pôvodu extrémne vysokej koncentrácie dusičnanov, zistenie príčin a šírenia sa znečistenia v podzemnej vode v pilotnej lokalite pre lepšie cielenie opatrení v zmysle Rámcovej smernice o vode a dusičnanovej smernice“. V študovanej pilotnej lokalite Veľká Dolina – Štefanovičová boli VÚVH vyšetrované terénne ukazovatele, dusičnany a niektoré ďalšie vybrané fyzikálno-chemické ukazovatele a pesticídne látky. Cieľom projektu bolo zistiť kvalitu podzemných vôd v študovanej oblasti a informovať verejnosť a majiteľov domových studní o možnostiach používania podzemnej vody z týchto zdrojov. Výsledky štúdie zistili na viacerých odberných miestach v niektorých prípadoch až niekoľkonásobné prekročenie limitnej hodnoty pre dusičnany aj pre pesticídne látky. Pre starostov dotknutých obcí boli na RÚVZ Nové Zámky zorganizované dve stretnutia, na ktorom im boli prezentované návrhy štúdie, jej výsledky a na ktorých boli tiež opakované informovaní o možných zdravotných rizikách súvisiacich s kontumáciou vody, ktorá nie je zdravotne bezpečná. Pre obyvateľov obcí im boli poskytnuté informačné materiály o danej problematike.

V septembri 2023 požiadala ÚVZ SR o spoluprácu pri realizácii projektu „Environmentálny skrining podzemných vôd pre obec Rovinka v súvislosti so skládkou CHZJD vo Vrakuni“ obec Rovinka. Ide o oblasť, ktorá je vzhľadom na dostatok podzemných vôd využívaná na budovanie a využívanie vlastných zdrojov. Cieľom projektu je prispieť k zvýšeniu povedomia verejnosti o pitnej vode a o informovať majiteľov domových studní o možnostiach používania podzemnej vody z týchto zdrojov. V rámci projektu boli realizované 2 kolá odberov vzoriek vody z 9 individuálnych studní v obci Rovinka. Rozsah analýz bol stanovený na základe kritérií na pitnú vodu a možného výskytu chemikálií zo skládky Vrakúňa. Laboratória ÚVZ SR v rámci spolupráce a vlastných možností vykonali analýzy vybraných ukazovateľov. Vyšetrené boli terénne ukazovatele, základné fyzikálno-chemické ukazovatele (napr. chloridy, bór, arzén, benzén), pesticídne látky a ekotoxikologické ukazovatele. Analýzy ÚVZ SR síce potvrdili prítomnosť niektorých látok, všetky koncentrácie však boli pod limitnými hodnotami určenými vyhláškou Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 91/2023 Z. z, ktorou sa ustanovujú ukazovatele a limitné hodnoty kvality pitnej vody a kvality teplej vody, postup pri monitorovaní pitnej vody, manažment rizík systému zásobovania pitnou vodou a manažment rizík domových rozvodných systémov.

Ďalším nástrojom poskytovania informácií verejnosti ako aj zvyšovania zdravotnej bezpečnosti pitnej vody je zákon č. 305/2018 Z. z. o chránených oblastiach prirodzenej akumulácie vôd a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý upravil toky informácií získavaných pri monitorovaní vodných útvarov a pitnej vody medzi orgánmi verejného zdravotníctva, MŽP SR a MPRV SR. Zaviedol pre ÚVZ SR povinnosť posúdiť závažnosť kontaminácie na zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou z vlastných zdrojov, bola pre dotknuté obce i verejnosť vypracovaná a poskytnutá informácia o prekročení limitných hodnôt ukazovateľov pitnej vody v podzemnej vode (nielen pesticídov) a o možných zdravotných rizikách z prekročených ukazovateľov. Po zverejnení správy a „Kvalita vôd v chránených vodohospodárskych oblastiach za rok 2022“ ÚVZ SR posúdil závažnosť kontaminácie na zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou z vlastných zdrojov. Následne dotknuté obce i verejnosť informoval o prekročení limitných hodnôt ukazovateľov pitnej vody v podzemnej a povrchovej vode (nielen pesticídov) a o možných zdravotných rizikách z prekročených ukazovateľov. Informácia o zverejnení správy „Kvalita vôd v chránených

vodohospodárskych oblastiach za rok 2023“ bola na webovom sídle MŽP SR zverejnená 19.7.2023. ÚVZ SR aktuálne pracuje na posúdení závažnosti kontaminácie na zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou z vlastných zdrojov, pričom v prvej polovici septembra 2024 plánuje informovať dotknuté obce i verejnosť o zisteniach.

Pri implementácii smernice (EÚ) 2020/2184 na Slovensku, kedy prebehla aj nepriama novelizácia zákona č. 442/2002 Z. z., bola v § 13 do uvedeného zákona ustanovená nová povinnosť pre vlastníkov verejných vodovodov a zverejňovať primerané a aktuálne výsledky monitorovania kvality pitnej vody na svojom webom sídle, čo priamo podporuje informovanosť. Podpora aktivít na zvyšovanie informovanosti verejnosti v oblasti pitnej vody s dôrazom na zdravotný význam pitnej vody a ochranu jej zdrojov pravidelne prebieha prostredníctvom organizovania a zúčastňovania sa na odborných konferenciách, seminároch a workshopoch pre oblasť pitných vôd.

Aktivity podporujúce význam pitnej vody a ochranu jej zdrojov čiastočne podporila aj Slovenská agentúra životného prostredia prostredníctvom národného projektu Zlepšovanie informovanosti a poskytovanie poradenstva v oblasti zlepšovania kvality životného prostredia na Slovensku, (NP3 Infoaktivity, v rámci ktorého boli v rokoch 2022 – 2023 zrealizované:

- spracovanie, publikácia a distribúciu brožúry „Studne, žumpy a malé čistiarne odpadových vôd pri rodinných domoch“. Cieľom autorského kolektívu bolo čo najjednoduchšou formou podať informácie samospráve a občanom, aby sa vedeli orientovať pri povolení a užívaní týchto stavieb, ktoré bezprostredne súvisia najmä s ochranou zdravia obyvateľov.
- Interaktívna výstava Voda je život (22.8.2023 - 29.9.2023, Banská Bystrica): Cieľovou skupinou výstavy boli žiaci, študenti a laická verejnosť. Témou výstavy bolo pútavou formou názorne ukázať funkcie vody v prírode, význam vodných zdrojov ako aj význam ich ochrany. Výstava pozostáva z 32 interaktívnych panelov. Návštevníci mali možnosť vidieť makety rýb, rozdiely medzi meandrujúcou riekou a napriameným korytom rieky, rozsah povodne, čistenie vody filtráciou, model čistiarne odpadových vôd, zvuky vody, rôzne tematické puzzles, kocky a iné.

- 9. Názov aktivity:** Monitoring vzoriek životného prostredia (stery, voda, ovzdušie) so zameraním na stanovenie prítomnosti baktérií rodu *Legionella* predovšetkým v zariadeniach s pobytom osôb s oslabenou imunitou a zníženie rizika závažných ochorení spôsobených týmito mikroorganizmami.

Riešiteľ/zodpovedný: ÚVZ SR/MZ SR

Spoluriešiteľ: vybrané RÚVZ v SR

Termín: 2019-2023

Predpokladané finančné náklady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

Pilotné pracovné stretnutie k monitoringu baktérií rodu *Legionella* v životnom prostredí orgánmi verejného zdravotníctva sa uskutočnilo ešte v roku 2019. Na pracovnom stretnutí dňa 27. apríla 2020 bolo v súvislosti s plnením aktivity pre overenie situácie s výskytom týchto baktérií na Slovensku navrhnuté zrealizovať odbery vzoriek pitnej vody, teplej vody a stery v rôznych typoch zariadení a to v nasledovných etapách:

1. etapa: zariadenia sociálnych služieb (ďalej len „ZSS“), rok 2020,

2. etapa: ubytovacie zariadenia pre cestovný ruch, rok 2021,
3. etapa: kúpaliská s vodnými atrakciami, pri ktorých vznikajú vodné aerosóly, rok 2022.

Vzhľadom na nepriaznivú pandemickú situáciu spôsobenú ochorením COVID-19 bolo plnenie etáp aktivity v značnej miere obmedzené a termíny plnenia etáp boli upravené. Konečný termín 1. kola odberu vzoriek a laboratórnych analýz z vytypovaných ZSS bol máj 2021. Odbermi vzoriek a analýzami v 2. kole sa v ZSS so zistenou prítomnosťou baktérií sledovala účinnosť zavedených nápravných opatrení od zistenia positivity v 1. kole odberov.

V decembri 2022 výsledky 1. etapy vyhodnotené. V prvom kole odberov realizovaných v 1. etape projektu v ZSS bolo celkovo odobratých 398 vzoriek, pričom Legionella bola stanovená v 75 prípadoch a to najmä vo vzorkách teplej vody. Najviac zastúpenou bola Legionella pneumophila sérotyp 3. V dotknutých ZSS boli prevádzkovatelia informovaní o výsledkoch 1. kola odberov a následne boli v týchto ZSS vykonané nápravné opatrenia. Po vykonaní nápravných opatrení boli zopakované odbery v ZSS a ukázalo sa, že vykonané nápravné opatrenia boli účinné. Do 2. kola odberov bolo zapojených už len 5 krajov, 17 RÚVZ a 17 ZSS. V rámci 2. kola bolo odobratých 108 vzoriek, pričom v 34 z nich bola opäť stanovená Legionella, opäť to bolo najmä vo vzorkách teplej vody a najviac zastúpenou bola Legionella pneumophila sérotyp 1.

Koncom roka 2023 sa začala realizovať 2. etapa projektu pre ubytovacie zariadenia pre cestovný ruch. Pre monitoring bolo vytypovaných 48 ubytovacích zariadení (35 RÚVZ). Úloha bola primárne zameraná na zariadenia s pobytom rizikových skupín osôb alebo osôb s oslabenou imunitou, preto boli vybrané najmä tieto typy ubytovacích zariadení: ubytovne pre robotníkov, internáty, azylové domy, ubytovne pre ľudí bez domova, menšie a staršie penzióny/hotely, kde je zvýšený predpoklad výskytu baktérií rodu Legionella.

V súčasnosti sa v ubytovacích zariadeniach s potvrdenou prítomnosťou baktérií rodu Legionella vykonávajú nápravné opatrenia, pričom ich účinnosť bude v 2. kole overená ďalším kontrolným odberom. Po ukončení kontrolných odberov bude 2. etapa aktivity komplexne vyhodnotená. Najúčinnnejšími preventívnymi krokmi pred legionelou sú:

- zabezpečenie cirkulácie vody v celom potrubí,
- zabezpečenie teploty vody (TÚV) nad 50°C,
- pravidelná údržba a dezinfekcia vodovodných a klimatizačných zariadení, a tiež technologických zariadení,
- hlásenie ochorení pri výskyte chorôb, odhalenie spoločného zdroja nákazy a spôsobu prenosu.

PRIORITA (C):

Minimalizácia nepriaznivých účinkov chemických látok na ľudské zdravie a životné prostredie: nahradením nebezpečných chemikálií bezpečnejšími alternatívami vrátane nechemických; znižovanie vystavenia zraniteľných skupín rizikovým chemikáliám, najmä počas skorého vývoja; posilnenie kapacít na hodnotenie rizík a výskum s cieľom lepšie porozumieť vystaveniu ľudí účinkom chemických látok a súvisiacemu zaťaženiu chorobami; podľa potreby uplatniť zásadu predbežnej opatrnosti.

10. Názov aktivity: Kontrola rezíduí pesticídov v potravinách a v detskej výžive v Slovenskej republike

Riešiteľ/zodpovedný: MPRV SR / ŠVPS SR

Spoluriešiteľ: MZ SR/ÚVZ SR

Termín: dlhodobý

Predpokladané finančné náklady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtové kapitoly rezortov

Plnenie:

Agropesticídy sú účinné látky prípravkov na ochranu rastlín, ktoré sú určené na ničenie alebo potlačenie nežiaducich škodlivých organizmov alebo neželaných rastlín počas produkcie, skladovania, distribúcie a spracovania poľnohospodárskych plodín. Reziduá pesticídov môžu zostávať na a v ošetrovaných plodinách, a tým predstavovať významné zdravotné riziko pre spotrebiteľov. Vzhľadom na to, že v mnohých prípadoch ide o účinné látky s významnými toxikologickými vlastnosťami, Európska komisia (ďalej len „EK“) prísne reguluje systém posudzovania a schvaľovania pesticídnych látok v súvislosti s ich vplyvom na zdravie ľudí, zvierat a na životné prostredie.

EK zároveň prostredníctvom príslušných nariadení organizuje rozsah kontroly a monitoringu rezíduí v potravinách na jednotnom európskom trhu. EK každoročne vydáva nariadenie zamerané na koordinovaný viacročný kontrolný program Európskej únie (ďalej len „EÚ“), ktorého cieľom je zabezpečiť dodržiavanie ustanovených maximálnych reziduálnych limitov (ďalej len „MRL“) pesticídov v a na potravinách rastlinného a živočíšneho pôvodu a minimalizovať riziká pre spotrebiteľov. Nariadenie zároveň pre jednotlivé členské štáty (ďalej len „ČŠ“) predpisuje minimálny rozsah sledovaných rezíduí pesticídov a komodít, v ktorých je nevyhnutné reziduá stanovovať. V Slovenskej republike je zostavený národný program kontroly rezíduí pesticídov v potravinách ako jednotný dokument, ktorý zahŕňa obidve tieto zložky. ČŠ sú povinné každoročne predkladať Európskemu úradu pre bezpečnosť potravín (ďalej len „EFSA“) správu o stave reziduálnej kontaminácie potravín pesticídmi.

V Slovenskej republike a rovnako aj vo všetkých ČŠ je na základe legislatívy EÚ zostavený národný program kontroly rezíduí pesticídov v potravinách. Táto kontrola sa v Slovenskej republike vykonáva na základe rozdelenia kompetencií v zmysle zákona NR SR č.152/1995 Z. z. o potravinách, v znení neskorších predpisov, a to medzi rezort zdravotníctva a rezort pôdohospodárstva a rozvoja vidieka tak, že kontrolu rezíduí pesticídov v detskej a dojčenskej výžive zabezpečuje Úrad verejného zdravotníctva SR a v ostatných potravinách Štátna veterinárna a potravinová správa SR.

Údaje o kontrole rezíduí pesticídov v potravinách a v detskej výžive sú spracované v Národnej správe o kontrole rezíduí pesticídov v potravinách a v detskej výžive v Slovenskej republike za rok 2021, ktorá bola schválená 06.10.2022 na 22. PVM Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR (<https://www.mpsr.sk/narodna-sprava-o-kontrole-rezidui-pesticidov-v-potravinach-a-v-detskej-vyzive-v-slovenskej-republike-za-rok-2021/828-111-828-18352>). Za rok 2022 Národná správa o kontrole rezíduí pesticídov v potravinách a v detskej výžive v Slovenskej republike bola schválená 31.10.2023 na 18. PVM Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR. (<https://www.mpsr.sk/narodna-sprava-o-kontrole-rezidui-pesticidov-v-potravinach-a-v-detskej-vyzive-v-slovenskej-republike-za-rok-2022/828-111-828-18959/>).

11. Názov aktivity: Posudzovanie dovozov vybraných nebezpečných chemických látok a vybraných nebezpečných chemických zmesí, ktoré sú obmedzené na určité použitie pre ich účinky na trhu, život a zdravie ľudí a na životné prostredie.

Riešiteľ/zodpovedný: MH SR

Spoluriešiteľ: MŽP SR

Termín: priebežne

Predpokladané finančné náklady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

Ministerstvo hospodárstva, odbor výkonu obchodných opatrení pri výkone svojich kompetencií aj naďalej uplatňuje v rámci národnej legislatívy zákon č. 67/2010 Z. z. o podmienkach uvedenia chemických látok a chemických zmesí na trh a o zmene a doplnení niektorých zákonov (chemický zákon) a Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 649/2012 o vývoze a dovoze nebezpečných chemických látok, ktoré implementuje Rotterdamský dohovor o udeľovaní predbežného súhlasu po predchádzajúcom oznámení (PIC postup) pre vybrané nebezpečné chemické látky a pesticídy v medzinárodnom obchode.

V roku 2022 bolo prijaté delegované Nariadenie komisie (EÚ) 2022/643, ktorým sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 649/2012, pokiaľ ide o zaradenie pesticídov, priemyselných chemikálií, perzistentných organických látok a ortuti do zoznamu a aktualizáciu colných kódov.

Vykonávacími nariadeniami (EÚ) 2020/1280, (EÚ) 2020/892, (EÚ) 2020/1276, (EÚ) 2020/18, (EÚ) 2020/17, (EÚ) 2020/1246, (EÚ) 2020/2087, (EÚ) 2019/1606, (EÚ) 2020/23 a (EÚ) 2020/1498 Komisia jednotlivo rozhodla o neobnovení schválenia látok benalaxyl, beta-cyflutrín, bromoxynil, chlórpyrifos, chlórpyrifos-metyl, fenamifos, mankozeb, metiokarb, tiakloprid a tiofanát-metyl ako účinných látok podľa nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2009 (13). Dôsledkom uvedených právoplatných regulačných opatrení je zákaz akéhokoľvek použitia uvedených látok v kategórii „pesticídy“ z dôvodu, že neboli schválené na žiadne iné použitie v danej kategórii. Preto by sa tieto látky mali doplniť do zoznamov chemikálií uvedených v častiach 1 a 2 prílohy I k nariadeniu (EÚ) č. 649/2012.

Vykonávacím rozhodnutím (EÚ) 2018/1251 a Nariadením (ES) č. 1107/2009 je zákaz akéhokoľvek použitia epoxikonazolu, mekopropu, empentrínu, azinfos-etylu, ferbámu, hexazinónu, metomylu v kategórii „pesticídy“. Okrem toho harmonizovaná klasifikácia týchto látok podľa nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1272/2008 je dostatočným dôkazom toho, že tieto látky vyvolávajú obavy týkajúce sa ľudského zdravia a životného prostredia, preto by sa mali doplniť do zoznamov chemikálií uvedených v častiach 1 a 2 prílohy I k nariadeniu (EÚ) č. 649/2012.

Látky 2,4-dinitrotoluén (2,4-DNT) a 4,4'-diaminodifenylmetán (MDA) sú uvedené v prílohe XIV k nariadeniu Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1907/2006 (17), keďže boli predtým identifikované ako látky vzbudzujúce veľmi veľké obavy. Tieto látky preto podliehajú autorizácii v súlade s hlavou VII nariadenia (ES) č. 1907/2006. Keďže neboli udelené žiadne autorizácie, 2,4-dinitrotoluén (2,4-DNT) a 4,4'-diaminodifenylmetán (MDA) sú prísne obmedzené na priemyselné použitie. Preto by sa tieto látky mali doplniť do zoznamov chemikálií uvedených v častiach 1 a 2 prílohy I k nariadeniu (EÚ) č. 649/2012.

Používanie ortuti je obmedzené nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/852 (18), nariadením (ES) č. 1907/2006, smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2011/65/EÚ (19) a smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2006/66/ES (20), v dôsledku čoho je používanie ortuti prísne obmedzené pre všetky priemyselné použitia. Preto by sa mala ortuť doplniť do zoznamov chemikálií uvedených v častiach 1 a 2 prílohy I k nariadeniu (EÚ) č. 649/2012.

Tak tiež aj používanie kadmia a jeho zlúčenín a olova je prísne obmedzené nariadením (ES) č. 1907/2006 v podkategórii „priemyselná chemikália na spotrebiteľské použitie“. Preto by sa mali doplniť do zoznamu chemikálií v časti 2 prílohy I k nariadeniu (EÚ) č. 649/2012.

Používanie benzénu ako zložky iných látok, bis(pentabromfeny)éteru (dekaBDE) a kyseliny perfluóroktánovej (PFOA), ich solí a zlúčenín súvisiacich s PFOA je prísne obmedzené nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1021 (21) pre všetky priemyselné použitia. Preto by sa tieto látky mali doplniť do zoznamov chemikálií uvedených v častiach 1 a 2 prílohy I k nariadeniu (EÚ) č. 649/2012.

V roku 2023 bolo prijaté delegované nariadenie Komisie 2023/1656, ktorým sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 649/2012, pokiaľ ide o zaradenie pesticídov a priemyselných chemikálií do zoznamu. Vykonávacími nariadeniami (EÚ) 2021/1379 (3) a (EÚ) 2022/94 (4) sa Komisia rozhodla neobnoviť schválenie látok famoxadónu a fosmetu, indoxakardu, bromadiolónu, metám-nátria, izopirazámu, diurónu, chlorofénu, esbiotrínu, fenoxikardu ako účinných látok podľa nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2009 (5). Dôsledkom tohto rozhodnutia je zákaz akéhokoľvek použitia týchto látok v kategórii „pesticídy“ z dôvodu, že neboli schválené na žiadne iné použitie v danej kategórii. Výrobné odvetvie stiahlo účinné látky azimsulfurón, karbetamid, karboxín, cyprokonazol, etametsulfurón-metyl, etridiazol, fenbukonazol, fluchinkonazol, lufenurón, metozulam, myklobutanil, pencykurón, prochloraz, profoxydim, spiroidiklofen, triflumizol zo schvaľovacieho procesu podľa nariadenia (ES) č. 1107/2009. Dôsledkom tohto stiahnutia je zákaz akéhokoľvek použitia týchto látok v kategórii „pesticídy“ z dôvodu, že neboli schválené na žiadne iné použitie v danej kategórii. Okrem toho harmonizovaná klasifikácia uvedených látok podľa nariadenia (ES) č. 1272/2008 je dostatočným dôkazom toho, že tieto látky vyvolávajú obavy týkajúce sa ľudského zdravia alebo životného prostredia. Preto by sa mali doplniť do zoznamov chemikálií uvedených v častiach 1 a 2 prílohy I k nariadeniu (EÚ) č. 649/2012.

Na desiatom zasadnutí Konferencia zmluvných strán Rotterdamského dohovoru v roku 2022 rozhodla o zaradení dekabromdifenyliéteru a kyseliny pentadekafluóroktánovej, jej solí a príbuzných zlúčenín do prílohy III k danému dohovoru, čo znamená, že sa na tieto chemikálie vzťahuje postup udeľovania predbežného súhlasu po predchádzajúcom ohlásení podľa uvedeného dohovoru. Tieto chemikálie by sa preto mali doplniť do zoznamu chemikálií uvedeného v časti 3 prílohy I k nariadeniu (EÚ) č. 649/2012. Keďže dekabromdifenyliéter a kyselina pentadekafluóroktánová, jej soli a príbuzné zlúčeniny sú už uvedené v časti 2 prílohy I k uvedenému nariadeniu, uvedené chemikálie by sa mali vypustiť zo zoznamu chemikálií uvedeného v časti 2 prílohy I k nariadeniu (EÚ) č. 649/2012.

12. Názov aktivity: Vykonávanie kontrol Slovenskou obchodnou inšpekciou (ďalej len „SOI“) malospotrebiteľského balenia vybraných nebezpečných látok a vybraných

nebezpečných zmesí na trhu z hľadiska ochrany zdravia a životného prostredia v zmysle zákona NR SR č. 67/2010 Z. z. o podmienkach uvedenia chemických látok a chemických zmesí na trh a o zmene a doplnení niektorých zákonov (chemický zákon).

Riešiteľ/zodpovedný: MH SR

Termín: priebežne

Predpokladané finančné náklady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

SOI každoročne vykonáva dozor nad dodržiavaním právnych predpisov, ktoré upravujú požiadavky na bezpečnosť chemických látok, chemických zmesí, a výrobkov s obsahom chemických látok a zmesí (ďalej len „produkty“). Tento dozor je významne ovplyvnený pravidelnými aktualizáciami pravidiel a princípov stanovenými Európskou komisiou. Produkty, ktoré môžu predstavovať riziko pre zdravie, život a životné prostredie, sú bežnou súčasťou každodenného života spotrebiteľov. Z tohto dôvodu podliehajú prísnej kontrole zo strany inšpekčných orgánov.

SOI počas výkonu proaktívnych a reaktívnych kontrol kladie dôraz najmä na identifikáciu nebezpečenstva, správnu klasifikáciu, označovanie a balenie, a na dodržiavanie povolených množstiev nebezpečných látok/zmesí, ale aj iných legislatívnych povinností vzťahujúcich sa k danému produktu. Proaktívne plánované kontroly majú súčasne aj preventívny charakter.

Proaktívne kontrolné akcie

V sledovanom období SOI vykonala 6 celoslovenských kontrolných akcií podľa:

1. zákona č. 67/2010 Z. z. o podmienkach uvedenia chemických látok a chemických zmesí na trh a o zmene a doplnení niektorých zákonov (chemický zákon), ktoré boli zamerané na kontrolu:

1.1 kariet bezpečnostných údajov (1 kontrolná akcia),

1.2 limitného množstva nebezpečných chemických látok podľa prílohy XVII nariadenia EP a Rady č. 1907/2006 o registrácii, hodnotení, autorizácii a obmedzovaní chemikálií (REACH) a o zriadení Európskej chemickej agentúry v platnom znení (2 kontrolné akcie).

2. zákona č. 319/2013 Z. z. o pôsobnosti orgánov štátnej správy pre sprístupňovanie biocídnych výrobkov na trh a ich používaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov (biocídny zákon), ktoré boli zamerané na kontrolu:

2.1 sprístupňovania biocídnych výrobkov (3 kontrolné akcie)

SOI je aktuálne zapojená do medzinárodného projektu CASP 2024 – Slizy, kde sa v nemeckom laboratóriu testuje 8 odobratých vzoriek na obsah bóru. (v súčasnosti sa čaká na výsledky)

1.1 Kontrola požiadaviek na karty bezpečnostných údajov

SOI v rámci celoslovenskej kontrolnej akcie podľa chemického zákona vykonala kontroly plnenia povinností vzťahujúce sa na karty bezpečnostných údajov (ďalej len „KBÚ“) vzhľadom na skutočnosť, že viaceré chemické látky a látky v zmesiach sú klasifikované ako nebezpečné, preto povinnosťou hospodárskych subjektov je mať splnené požiadavky na KBÚ podľa nariadenia REACH (napríklad pre látky vzbudzujúce veľmi veľké obavy (CMR, PBT, vPvB), ktoré môžu predstavovať riziko pre zdravie ľudí alebo životné prostredie).

Hlavným cieľom kontrol bolo preveriť, či hospodárske subjekty majú vôbec vypracované KBÚ, či ich poskytli každému odberateľovi a Národnému toxikologickému informačnému centru (ďalej len „NTIC“), ale aj či ich aktualizovali a následne poskytli podľa nových požiadaviek prílohy II nariadenia REACH v platnom znení nariadenia (EÚ) 2020/878, ak to bolo relevantné.

Celkovo bolo prekontrolovaných 57 KBÚ, pričom u 13 KBÚ (22,8%) neboli splnené legislatívne požiadavky.

Zistené nedostatky v KBÚ:

- absencia vypracovania (KBÚ mala byť vypracovaná, alebo vôbec nebola),
- absencia aktualizácie,
- nebola zaslaná NTIC,
- chýbajúca informácia o jednoznačnom identifikátore zloženia (ďalej len „UFI“),
- nesúladi UFI uvedeného v KBÚ s informáciou o UFI uvedenej na etikete zmesi,
- KBÚ nebola uvedená v kodifikovanej forme štátneho jazyka.

Hospodárskym subjektom, u ktorých boli zistené nedostatky, bolo umožnené pre všetkých 13 KBÚ prijať nápravné opatrenie podľa nariadenia EP a Rady (EÚ) č. 2019/1020 o dohľade nad trhom a súlade výrobkov v platnom znení s tým, že do doby odstránenia zistených nedostatkov nebudú tieto chemické látky a látky v zmesiach sprístupňovať na trh.

1.2 Kontrola limitného množstva nebezpečných chemických látok

V súvislosti s výkonom kontrol podľa chemického zákona, SOI vykonala kontrolu plnenia povinností na obmedzenia podľa prílohy XVII nariadenia REACH.

Kontrolovali sa:

1.2.1. hračky v ponuke pre spotrebiteľa z dôvodu možného nadlimitného obsahu ftalátov, azofarbív, polycyklických aromatických uhlíkovodíkov, Bisfenolu A, a ďalších (napr. bábiky a hračky vyrobené zo zmäkčeného PVC, látkové bábiky, modelovacie hmoty, prstové farby, plastelíny, slizy, kozmetické hračky z dôvodu možnej nadlimitnej migrácie určitých prvkov),

1.2.2. bižutéria, kde sa vykonávalo stanovenie obsahu ťažkých kovov, najmä niklu, olova a kadmia (napr. náhrdelníky, náramky, náušnice, prstene, hodinky-celokovové, sety náušnic a náhrdelníkov, ktoré boli v nízkej cenovej kategórii a pochádzali prednostne z 3. krajín).

Ad 1.2.1.

Celoslovenská kontrolná akcia zameraná na prítomnosť nebezpečných chemických látok v hračkách bola vykonaná na základe negatívnych zistení z predchádzajúceho obdobia, veľkému počtu spotrebiteľských podnetov na chemické riziko v hračkách, a v neposlednom rade aj na základe konštantne vysokého počtu notifikácií nebezpečných hračiek v systéme Safety Gate/Rapex. Preveroval sa aktuálny stav na bezpečnosť v rámci zisťovania prítomnosti zakázaných škodlivých chemických látok, resp. limitovaných, ale aj v správnosti a úplnosti ich označovania povinnými údajmi.

Celkovo bolo skontrolovaných 130 hospodárskych subjektov, u ktorých bolo prekontrolovaných 1 401 druhov hračiek, pričom u 91 druhov (6,7%) bol zistený nedostatok. Najčastejšie zisťovaným nedostatkom bolo chýbajúce povinné označenie hračky o výrobcovi a dovozcovi s plnou adresou, či identifikačné údaje o hračke.

Pri 46 druhoch hračiek boli zo strany kontrolovaných subjektov prijaté nápravné opatrenia za účelom odstránenia zistených nedostatkov s tým, že do doby ich odstránenia nebudú tieto

hračky ďalej sprístupňovať. V ostatných 45 druhoch hračiek boli kontrolovaným osobám uložené opatrenia zakazujúce ich predaj a distribúciu do doby odstránenia zistených nedostatkov podľa zákona č. 128/2002 Z. z. o štátnej kontrole vnútorného trhu (ďalej len „zákon č. 128/2002 Z. z.“).

Na overenie bezpečnosti s predpísanými požiadavkami bolo odobraných z priamej ponuky pre spotrebiteľa celkom 30 druhov hračiek, pričom 2 druhy (6,7%) nevyhoveli bezpečnostným požiadavkám a boli klasifikované ako nebezpečné výrobky. Jeden druh hračky (bábika) nevyhovel skúškam na maximálne povolený obsah ftalátov, a jeden druh hračky (modelovacia hmota) obsahoval nadlimitné množstvo obsah bóru.

V oboch prípadoch bolo kontrolovaným subjektom umožnené prijať nápravné opatrenia, ktorými sa zaviazali ďalej nesprístupňovať nebezpečné výrobky na trhu a zabezpečiť ich stiahnutie z trhu a informovať spotrebiteľov o týchto nebezpečných výrobkoch.

O zistených nebezpečných výrobkoch, ktoré predstavujú závažné riziko ohrozenia zdravia, SOI informuje spotrebiteľov na svojej webovej stránke www.soi.sk v sekcii nebezpečné výrobky. Všetky nebezpečné výrobky boli po došetrení v celom distribučnom reťazci hlásené aj do systému Safety Gate/RAPEX.

Všetkých 30 druhov hračiek, ktoré boli odobrané z trhu na posúdenie ich bezpečnosti s predpísanými požiadavkami, SOI notifikovala do systému ICSMS.

Ad 1.2.2.

Kontrolná akcia v rámci inšpekcií bižutérie prebiehala v spolupráci s Finančným riaditeľstvom SR (ďalej len „FR SR“), pričom špecializovaný útvar FR SR vykonával orientačné merania ťažkých kovov v bižutérii pomocou špeciálneho röntgenového spektrometra priamo pri výkone kontroly.

V rámci kontrolnej akcie bolo prekontrolovaných celkovo 102 prevádzkových jednotiek, v rámci ktorých bolo skontrolovaných 1 153 druhov bižutérie. SOI na základe orientačných meraní vykonávala odber vzoriek bižutérie za účelom preverenia, či kontrolovaná bižutéria skutočne obsahovala nadlimitné množstvá nebezpečných chemických látok. Testovanie vzoriek prebiehalo v akreditovaných skúšobných laboratóriách.

SOI vykonala odber vzoriek pri 41 druhoch, z toho 24 druhov (59 %) bolo vyhodnotených ako nebezpečné z dôvodu zistenia nadlimitného obsahu ťažkých kovov (sety náušnic a náhrdelníkov - 100% nesúlad, náušnice - 77% nesúlad a náramky - 62,5 % nesúlad). Nadlimitné hodnoty niklu obsahovalo 15 druhov, kadmia 15 druhov a olova 5 druhov bižutérie (niektoré druhy bižutérie mali namerané nadlimitné množstvá viacerých ťažkých kovov; dva druhy bižutérie obsahovali všetky testované ťažké kovy nad povolené množstvá).

Všetky nesúladné vzorky bižutérie s obsahom nadlimitného množstva vyššie uvedených nebezpečných chemických látok boli po došetrení v celom dodávateľsko-odberateľskom reťazci notifikované do systému Safety Gate/RAPEX.

SOI priebežne informovala o týchto nebezpečných výrobkoch na svojej webovej stránke.

Ďalej, v rámci kontrolnej akcie sa kontrolovali aj požiadavky na uvádzanie informácií o výrobcovi/dovozcovi, a informácie umožňujúce jednoznačnú identifikáciu výrobku, pričom nedostatky v označovaní boli zistené pri 299 druhoch bižutérie (26%).

Za akékoľvek nedostatky v označovaní pri 188 druhoch bolo umožnené kontrolovaným hospodárskym subjektom prijať nápravné opatrenia na odstránenie zisteného nedostatku.

Pri 111 druhoch bolo uložených dotknutým hospodárskym subjektom povinné opatrenie v zmysle zákona č. 128/2002 Z. z.

2.1. Kontrola požiadaviek na sprístupňovanie biocídnych výrobkov

SOI je kompetentným kontrolným orgánom, ktorý je oprávnený vykonávať kontroly uvádzania biocídnych výrobkov na slovenský trh. Podmienky, na základe ktorých tieto výrobky môžu byť uvedené na trh, upravuje biocídny zákon, ktorý v rámci viacerých ustanovení poukazuje na kontrolu plnenia požiadaviek na nebezpečné chemické látky a zmesi podľa chemického zákona.

Predmetom kontroly boli rôzne druhy biocídnych výrobkov (ďalej len „BV“) určené v ponuke pre spotrebiteľa. Inšpektori SOI v rámci daného obdobia vykonali 64 kontrol u 64 hospodárskych subjektov, ktorí sú povinní mať splnené podmienky na zákonné sprístupňovanie.

Prekontrolovaných bolo 128 druhov BV, z toho u 41 druhov (32%). Prevažnú časť prekontrolovaných BV tvorili BV na osobnú hygienu človeka (PT1) a BV určených na dezinfekciu rôznych povrchov a materiálov (PT2).

Najčastejšie zistené nedostatky:

- sprístupňovanie BV bez autorizácie, alebo zápisu do registra biocídnych výrobkov resp. bez udelenia výnimky,
- na etikete BV neboli uvedené informácie o označení čitateľné, a tým nebolo možné vyhodnotiť označenie nebezpečnosti pre spotrebiteľa,
- absencia hmatateľných výstrah nebezpečenstva na obale,
- označenie bolo uvedené len v cudzom jazyku, prípadne etiketa nebola čitateľná,
- absencia povinných viet pri propagácii a reklame,
- internetové stránky nemali uvedené povinné výstražné a bezpečnostné upozornenie,
- nevypracovanie KBÚ a jej neposkytnutie Národnému toxikologickému informačnému centru, alebo KBÚ bola vypracovaná len v cudzom jazyku,
- v niektorých prípadoch boli BV predané spotrebiteľom po dátume spotreby.

Hospodárskym subjektom, u ktorých boli zistené nedostatky, bolo umožnené prijať nápravné opatrenie podľa nariadenia EP a Rady (EÚ) č. 2019/1020 o dohľade nad trhom a súlade výrobkov v platnom znení. Dotknutými kontrolovanými hospodárskymi subjektami bolo prijatých 25 nápravných opatrení na 2799 kusov BV. Súčasťou takýchto opatrení bolo vydanie zákazu sprístupňovania, informovanie svojich odberateľov, a informovanie spotrebiteľskej verejnosti. V prípade marenia výkonu kontroly (nepredloženie potrebných dokladov ku kontrole a nereagovanie na výzvy predložiť ich) bolo voči dotknutým hospodárskym subjektom vedené správne konanie.

Reaktívne kontrolné akcie

SOI vo vyššie uvedenom období vykonala aj reaktívne kontroly, a to na základe doručených podaní, kde pisateľ nadobudol podozrenie z nedodržiavania povinností hospodárskymi subjektami v oblasti chemickej a biocídnej legislatívy. Ďalšie kontroly boli vykonané z vlastnej iniciatívy krajských inšpektorátov SOI. SOI na základe svojich kompetencií prešetrila všetky podnety.

1. Chemický zákon

V rámci chemického zákona SOI:

- vykonala 34 kontrol u 39 hospodárskych subjektov,
- skontrolovala 81 druhov chemických látok/zmesí,
- nedostatok zistila u 58 druhov chemických látok/zmesí,
- umožnila prijať alebo uložiť 24 nápravných opatrení na zvrátenie protiprávneho stavu,
- začala 11 správnych konaní, z toho 8 ukončila uložením sankcií vo výške 3050 €.

Najviac opakujúce sa zistené nedostatky:

- absencie vypracovania KBÚ,
- nepredloženia KBÚ v kodifikovanej forme štátneho jazyka,
- absencia poskytnutia KBÚ NTIC,
- nezaslanie KBÚ NTIC v kodifikovanej forme štátneho jazyka,
- absencie povinného označovania nebezpečenstva,
- neuvedenia výstražných a bezpečnostných upozornení v štátnom jazyku,
- nesúladného uvádzania informácií v KBÚ s označovaním na etikete,
- predaja „produktu“ po dátume spotreby,
- predaja „produktu“ s nadlimitným množstvom obmedzenej látky (informácie o zložení nebezpečnej látky v KBÚ uvádzali vyšší obsah chemickej látky ako je zákonom stanovená limitná hodnota, ak sa produkt uvádza na trh pre spotrebiteľa).

Ďalšie reaktívne kontroly, vykonané SOI, u ktorých sa overoval obsah maximálneho množstva vybraných nebezpečných chemických látok, boli realizované odberom vzoriek, celkom 7 vzoriek, na základe

a) notifikácií v systéme Safety Gate/Rapex (4 vzorky):

Išlo o 2 vzorky elektrovýrobkov, kde sa v jednom prípade overoval maximálne prípustný obsah ftalátov a v druhom olova. Obe odobraté vzorky požadovaným skúškam nevyhoveli, išlo o nebezpečné výrobky. Ďalšia vzorka, bižutéria, bola testovaná na obsah ťažkých kovov, však v tomto prípade výsledky skúšok potvrdili, že išlo o bezpečný výrobok. Posledná vzorka, hračka, testovaná na maximálne prípustné množstvo olova, skúške nevyhovela, išlo o nebezpečný výrobok. Aj v týchto prípadoch SOI informovala širokú verejnosť o zistenom nebezpečenstve na internetovej stránke www.soi.sk v časti nebezpečné výrobky.

b) podnetu spotrebiteľa (2 vzorky)

Jedna vzorka, hračka, bola odobratá za účelom testovania na migráciu ťažkých kovov, ftalátov, Bisfenol A, a polycyklických aromatických uhľovodíkov. Táto vzorka požadovaným skúškam vyhovela. Druhá vzorka, parfémy, bola odobratá za účelom posúdenia plnenia povinnosti pri uvádzaní chemických zmesí na trh používaných v pracovnom procese v súlade s nariadením EP a Rady (ES) č. 648/2004 o detergentoch v platnom znení. Vykonaná skúška potvrdila prítomnosť povrchovo aktívnej látky. Aktuálne prebieha šetrenie u výrobcu so sídlom v Českej republike v spolupráci s kompetentným českým kontrolným orgánom.

c) spolupráce s FR SR (1 vzorka)

Na colnici bola odobratá 1 vzorka bižutérie pre podozrenie na prekročenie maximálneho obsahu ťažkých kovov. Z výsledkov skúšok vyplynulo, že táto bižutéria obsahovala nadlimitný obsah

kadmia a niklu. Bižutéria nebola uvedená na jednotný trh a následne bola nahlásená do systému Safety Gate/Rapex.

2. Biocídny zákon

V rámci biocídneho zákona SOI:

- vykonala 50 kontrol u 45 hospodárskych subjektov,
- skontrolovala 143 druhov biocídnych výrobkov,
- nedostatok zistila u 97 druhov biocídnych výrobkov,
- umožnila prijať alebo uložila 29 nápravných opatrení na zvrátenie protiprávneho stavu,
- začala 17 správnych konaní*, z toho 9 ukončila uložením sankcií vo výške 29 000 €.

Najviac opakujúce sa zistené nedostatky:

- sprístupnenie biocídneho výrobku bez autorizácie/registrácie/výnimky, resp. pred zápisom do registra,
- na etikete chýbalo označenie povinnými informáciami (napríklad číslom registrácie, adresa držiteľa autorizácie, názov účinnej látky a jej koncentrácia v metrických jednotkách, uvedenie nesprávneho čísla registrácie),
- absencia povinného označovania nebezpečenstva na etikete (výstražné a bezpečnostné upozornenia),
- absencia uvádzania povinných informácií a prvkov označovania na etikete v štátnom jazyku
- nedodržanie povinného označovania, balenia a informačných požiadaviek na propagáciu a reklamu biocídneho výrobku v ponuke pre spotrebiteľa prostredníctvom e-shopov, najmä čo sa týka uvedenia povinných viet a výstražných a bezpečnostných upozornení vzhľadom na obsah látok klasifikovaných ako nebezpečné,
- neuvedenie frekvencie aplikácie a pokynov na bezpečné zneškodnenie biocídneho výrobku a jeho obalu, prípadne aj zákaz opakovaného použitia; neuvedenie čísla alebo výrobnéj šarže výrobku a dátum spotreby za bežných podmienok skladovania,
- nedodržanie požiadaviek na bezpečnosť obalu (absencia hmatových upozornení pre nevidomých),
- absencia vypracovania KBÚ, alebo predloženie v inom ako štátnom jazyku,
- nepredloženie KBÚ, nezaslanie NTIC,
- nesúlad výstražných upozornení uvedených na etikete výrobku voči predloženej KBÚ,
- nepredloženie testov na biocídnu účinnosť výrobku.

Vyššie uvedené nedostatky sa týkali prevažne nedodržania podmienok pri sprístupňovaní dezinfekčných prostriedkov na osobnú hygienu (PT1) a dezinfekciu povrchov (PT2).

SOI každoročne eviduje a spracuje množstvo podaní týkajúcich sa žiadostí o poskytnutie poradenstva a výklad právnych predpisov doručených prevažne od podnikateľských subjektov. Žiadosti o poskytnutie poradenstva a výklad právnych predpisov sa netýkali/netýkajú len právnych predpisov vzťahujúcich sa k uvádzaniu chemikálií na trh, ale aj ďalších legislatívnych oblastí.

SOI v rámci svojej kontrolnej činnosti spolupracuje s kompetentnými autoritami a kontrolnými orgánmi (slovenskými a aj cezhraničnými) formou vzájomnej spolupráce, výmeny informácií, participovaním na ECHA fóre a jej projektoch.

13. Názov aktivity: Monitoring endokrinných rozrušovačov v materiáloch a predmetoch určených na styk s potravinami a pitnou vodou

Riešiteľ/zodpovedný: ÚVZ SR, RÚVZ so sídlom v Poprade

Spoluriešiteľ: RÚVZ v SR

Termín: dlhodobo

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

Endokrinné disruptory sú chemické látky, ktoré môžu narušovať endokrinný systém ľudského tela a vyvolať nepriaznivé účinky (vývojové, reprodukčné, nervové a imunitné) na človeka i živé organizmy. Ide o široké spektrum látok pričom najviac skúmaným je bisfenol A používaný ako monomér pri výrobe niektorých polymérnych materiálov a predmetov – polykarbonátov ako aj pri výrobe epoxy-fenolových živíc, ktoré sú súčasťou povrchových úprav obalových materiálov (plechoviek) ako aj povrchových úprav materiálov určených na styk s pitnou vodou.

Legislatívne je používanie bisfenolu A v súčasnosti už obmedzené v plastoch a povrchových úpravách, pričom jeho použitie v plastových výrobkoch pre deti do 36 mesiacov je zakázané. Vzhľadom na zdravotné dopady sa bude používanie bisfenolu a jeho náhrad (bisfenol F, S) toxikologicky prehodnocovať.

Za obdobie 01.10.2022-31.07.2024 bolo v rámci tejto aktivity RÚVZ so sídlom v Poprade testovaných celkovo 198 vzoriek materiálov a predmetov prichádzajúcich do kontaktu s potravinami a pitnou vodou, z toho 17 plastových obalových materiálov prichádzajúcich do kontaktu s potravinami, 70 plastových výrobkov prichádzajúcich do kontaktu s potravinami, 16 obalových materiálov s povrchovou úpravou, 39 obalových materiálov z papiera a kartónu a 56 vzoriek pitných vôd z distribučnej siete a studní.

Z celkového počtu 198 vzoriek bolo testovaných 188 na bisfenol A a 10 vzoriek bolo testovaných na prítomnosť substituentov F a S. Testovanie plastových materiálov a výrobkov bolo vykonané v potravinových simulátoroch vybraných na požadovaný účel použitia. Všetky testované vzorky splnili požiadavky príslušných právnych predpisov vo vzťahu k ich zdravotnej bezpečnosti. Ide o priaznivejší výsledok v porovnaní v predchádzajúcom sledovanom období od 09.09.2020 do 30.09.2022, kedy bolo testovaných celkovo 229 vzoriek materiálov a predmetov prichádzajúcich do kontaktu s potravinami a pitnou vodou (253 na bisfenol A a 12 vzoriek bolo testovaných na prítomnosť substituentov F a S). V uvedenom období požiadavky príslušných právnych predpisov vo vzťahu k ich zdravotnej bezpečnosti nesplnilo 6 vzoriek obalových materiálov z plastov a 1 vzorka obalového materiálu s povrchovou úpravou požiadavky zdravotnej bezpečnosti a bol obmedzený účel ich použitia (napr. nie na styk s kyslými potravinami).

V úlohe monitoringu endokrinných rozrušovačov v materiáloch a predmetoch prichádzajúcich do kontaktu s potravinami a pitnou vodou sa bude naďalej pokračovať z dôvodu plánovaného prijatia nového európskeho nariadenia o používaní bisfenolu A a iných bisfenolov a derivátov bisfenolu v určitých materiáloch a predmetoch prichádzajúcich do kontaktu s potravinami, ktorým sa bude meniť nariadenie Komisie č. 10/2011 o plastových materiáloch a predmetoch určených na styk s potravinami a súčasne sa zruší nariadenie Komisie č. 2018/213 o používaní bisfenolu A v lakoch a náteroch určených na styk s potravinami.

14. Názov aktivity: Osveta v problematike bezpečnosti materiálov a predmetov určených na styk s pitnou vodou.

Riešiteľ/zodpovedný: ÚVZ SR

Spoluriešiteľ: RÚVZ so sídlom v Poprade

Termín: 2019 - 2020

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

V rámci aktivity v oblasti materiálov a predmetov prichádzajúcich do styku s pitnou vodou bol v roku 2019 prijatý projekt „Overenie kvality materiálov, ktoré prichádzajú do styku s pitnou vodou“ s usmernením, ktorého cieľom je:

- vytvorenie prehľadu o výrobkoch, ktoré sa na Slovensku používajú ako výrobky určené pre styk s pitnou vodou a o dokladoch, ktorými je preukazovaná ich vhodnosť pre styk s pitnou vodou,
- posúdenie celkovej situácie na trhu v oblasti výrobkov určených na styk s pitnou vodou v nadväznosti na zozbierané informácie,
- získanie podkladov pre prijatie účinných opatrení a riešení do budúcnosti ako napr.:
 - a) príprava legislatívy v oblasti výrobkov prichádzajúcich do kontaktu s pitnou vodou v rámci Európskej únie,
 - b) novela vyhlášky Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 550/2007 Z. z. o podrobnostiach o požiadavkách na výrobky určené na styk s pitnou vodou,
 - c) pokyny pre výkon štátneho zdravotného dozoru v oblasti výrobkov určených pre styk s pitnou vodou.

V roku 2020 sa začalo s praktickou implementáciou projektu zameranou na vyžiadanie a kontrolu relevantnej dokumentácie k výrobkom určeným na styk s pitnou vodou (batérie, rozvody pitnej vody, armatúry, tesnenia, výstelky nádrží, povrchové úpravy napr. betónové výstielky nádrží sú ešte povrchovo upravené nátermi atď.) v rámci kolaudácie stavieb. Pracovníci všetkých RÚVZ v SR obdržali v rámci vypracovaného odborného usmernenia k projektu príklady relevantnej dokumentácie, na základe ktorej je možné posúdiť zdravotnú bezpečnosť materiálov a predmetov prichádzajúcich do styku s pitnou vodou a tabuľku pre zápis relevantných údajov. Ide o informácie z kolaudácií ako sú objekt a miesto, výrobok, dodávateľ alebo výrobca, druh materiálu, krajina pôvodu, dokumentácia k výrobku a doplnujúce informácie. Tabuľky z RÚVZ boli po ukončení kontrol spracované v NRL pre materiály prichádzajúce do kontaktu s potravinami na RÚVZ so sídlom v Poprade.

Pre zvýšenie informovanosti v uvedenej oblasti pracuje ÚVZ SR na začlenení vybraných informácií pre verejnosť a dodávateľov pitnej vody do nového informačného systému pre pitnú vodu.

15. Názov aktivity: Zapojenie SR do Európskej iniciatívy HBM4EU na podporu ľudského biomonitoringu v Európe

Riešiteľ/zodpovedný: ÚVZ SR

Spoluriešiteľ: SZU, UKF, STU

Termín: 2017 - 2022

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: Horizont 2020, rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

Ľudský biomonitring je prakticky najvýznamnejším nástrojom na zisťovanie skutočnej záťaže populácie škodlivinám pochádzajúcich zo životného prostredia. Zavedenie monitorovania expozície populácie najmä chemickým škodlivinám na národnej úrovni však predpokladá mať k dispozícii nevyhnutné zázemie. Ide predovšetkým o erudovaných odborníkov z oblasti environmentálneho zdravia, laboratória vybavené špičkovými analytickými prístrojmi a samozrejme nemalé finančné prostriedky.

Za účelom vytvorenia základného centra pre ľudský biomonitring na Slovensku vznikol tzv. National hub na báze ÚVZ SR, ktorý zastrešuje partnerov pre HBM na Slovensku. Ide o zástupcov univerzít a vedeckých pracovísk (STU Bratislava, UK PVF, SZU, Univerzita Konštantína Filozofa Nitra), ktoré disponujú potrebnými technickými i ľudskými kapacitami pre tento druh výskumu. Predmetný National hub sa pravidelne stretáva za účelom riešenia úloh vyplývajúcich z vyššie uvedeného projektu. Realizácia úloh v rámci európskej iniciatívy HBM4EU prebiehala v roku 2019 podľa časového a vecného plánu. V roku 2020 bola ich realizácia do značnej miery limitovaná, a to v dôsledku celosvetovej pandémie COVID -19.

Na národnej úrovni ÚVZ SR v roku 2019 z vlastnej iniciatívy zorganizoval intenzívnu kampaň cez masovo komunikačné prostriedky na nábor matiek do medzinárodnej štúdie WHO a UNEP týkajúcej sa zhodnotenia účinnosti opatrení Štokholmského dohovoru, ktorý sa týka znižovania množstva POPs v životnom prostredí a v ľudskej populácii. Na Slovensku štúdiu realizovala SZU v Bratislave, na náboře matiek sa podieľali RUVZ BB, SZU a UKF v Nitre, ktoré realizovalo NRC-DIOX na SZU, finančne podporilo MŽP SR. Výsledky spolu so správou za projekt boli odovzdané MŽP SR v decembri 2020. Cieľom štúdie bolo získať informácie o koncentrácii POPs v materskom mlieku. Spojená vzorka za Slovensko bola analyzovaná vo Freiburgu v Nemecku. Národné vzorky boli vyšetrené v laboratóriu SZU. Výsledky očakávame v priebehu roka 2021.

Na projekt HBM4EU v máji 2022 nadviazalo Európske partnerstvo pre hodnotenie rizík chemických látok (PARC), spolufinancované z programu Horizont Európa, ktorého riešenie bude prebiehať do roku 2029. Hlavným cieľom partnerstva je podpora výskumných a inovačných aktivít EÚ zameraných na hodnotenie rizika z chemických látok. Súčasťou partnerstva je aj pokračovanie ľudského biomonitringu zameraného na vybrané chemické látky v životnom prostredí a pracovnom prostredí človeka.

16. Názov aktivity: Vytvorenie medzirezortnej pracovnej skupiny pre zavedenie ľudského biomonitringu v SR

Riešiteľ/zodpovedný: ÚVZ SR/MZ SR

Spoluriešiteľ: SZU, UKF, STU, RÚVZ v SR

Termín: 2019 - 2022

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtové kapitoly rezortov

Plnenie:

S účinnosťou od 1. januára 2024 bola vytvorená expertná pracovná skupina pri Úrade verejného zdravotníctva SR pre oblasť ľudského biomonitoringu v Slovenskej republike. Tvoria ju odborníci z relevantných inštitúcií, ktorí sa riešením problematiky ľudského biomonitoringu zaoberajú v rámci svojich odborných aktivít.

- 17. Názov aktivity:** Zmapovanie existujúcej technickej a personálnej infraštruktúry pre zavedenie ľudského biomonitoringu v SR
Riešiteľ/zodpovedný: ÚVZ SR/MZ SR
Spoluriešiteľ: SZU, UKF, STU, RÚVZ v SR
Termín: 2019 - 2022
Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie
Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtové kapitoly rezortov

Plnenie:

ÚVZ SR za účelom potreby zavedenia ľudského biomonitoringu na národnej úrovni vykonal v roku 2022 analýzu existujúcej technickej a personálnej infraštruktúry.

- 18. Názov aktivity:** Prioritizácia chemických látok definovaných v medzinárodnom projekte HBM4EU s ohľadom na národné špecifiká v SR
Riešiteľ/zodpovedný: ÚVZ SR/MZ SR, SZU, RÚVZ so sídlom v Banskej Bystrici
Spoluriešiteľ: RÚVZ v SR
Termín: 2019 - 2022
Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie
Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtové kapitoly rezortov

Plnenie:

Prioritizácia chemických látok, ktoré by mali byť súčasťou zavedenia ľudského biomonitoringu na národnej úrovni, sú podmienené technickým a personálnym vybavením relevantných inštitúcií. Úloha nadväzuje na úlohu č. 17, ktorej cieľom bolo zmapovanie existujúcej technickej a personálnej infraštruktúry pre potreby zavedenia ľudského biomonitoringu na národnej úrovni. Konečná prioritizácia chemických látok bude stanovená v ďalších krokoch HBM, predbežne sú navrhované nasledujúce chemické látky - toxické kovy (olovo, ortuť, kadmium, arzén, chróm a nikel), polychlórované bifenylly, organochlórované pesticídy, ftaláty a DINCH, polycyklické aromatické uhlíkovodíky (1-hydroxypyren).

- 19. Názov aktivity:** Zvyšovanie povedomia odbornej a laickej verejnosti o význame ľudského biomonitoringu v prospech zdravia (dobré príklady praxe)
Riešiteľ/zodpovedný: ÚVZ SR/MZ SR
Spoluriešiteľ: SZU, UKF, STU, RÚVZ v SR
Termín: dlhodobo
Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie
Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtové kapitoly rezortov

Plnenie:

Z dôvodu vyhlásenia mimoriadnej situácie v Prešovskom a Košickom kraji v súvislosti s environmentálnou záťažou v Chemko Strážske vznikol informačný leták pre širokú verejnosť o PCB látkach a ich účinkoch na zdravie. Leták obsahuje informácie o vlastnostiach PCB látok, ich účinkoch na zdravie, cesty expozície a prevenciu.

V spolupráci s inštitútom pre verejné zdravie v Budapešti spracované postery zamerané na vybrané chemické látky a ich vplyv na zdravie do podoby vhodnej pre informovanie širokej verejnosti. Postery sú zverejnené v elektronickej podobe na webovej stránke ÚVZ SR. Ide o postery k nasledovným chemickým látkam: ftaláty, polycyklické aromatické uhľovodíky a Bisphenol A. Informácie sa týkajú údajov o vlastnostiach, zdrojoch expozície, vplyvoch na zdravie a odporúčaní ako znížiť formy ich expozície zo životného prostredia.

Zároveň bol pripravený ako jeden z výstupov projektu HBM4EU ohľadne informovania verejnosti o významne ľudského biomonitoringu 2 edukačné animované videá. Obe sú zverejnené na webovej stránke ÚVZ SR.

Informácie o význame ľudského biomonitoringu boli prezentované na rôznych konferenciách ako Chemické fórum, Životné podmienky a zdravie a komunikované aj na pracovných poradách pracovníkov RÚVZ.

20. Názov aktivity: Vytvorenie návrhu platformy pre realizáciu ľudského biomonitoringu v SR

Riešiteľ/zodpovedný: ÚVZ SR/MZ SR, SZU, RÚVZ so sídlom v Banskej Bystrici

Spoluriešiteľ: RÚVZ v SR

Termín: 2021 - 2022

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtové kapitoly rezortov

Plnenie:

Odbornými pracovníkmi v oblasti biomonitoringu bol vypracovaný štandardný postup „Biomonitoring populácie Slovenskej republiky toxickým látkam z prostredia“, ktorý Ministerstvo zdravotníctva SR podľa § 45 ods. 1 písm. c) zákona 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov schválilo a následne vydalo (1. júla 2022). Súčasťou štandardného postupu je aj dizajn implementácie navrhovaného postupu HBM v praxi. Štandardný postup predstavuje platformu pre realizáciu HBM v SR.

PRIORITA (D):

Predchádzanie a odstraňovanie nepriaznivých vplyvov na životné prostredie a zdravie, nákladov a nerovností súvisiacich s odpadovým hospodárstvom a kontaminovanými lokalitami prostredníctvom pokroku smerom k odstráneniu nekontrolovaného a nelegálneho zneškodňovania a obchodovania s odpadmi a riadneho nakladania s odpadmi a kontaminovanými lokalitami v kontexte prechodu na obehové hospodárstvo.

21. Názov aktivity: Vytvoriť medzirezortnú pracovnú skupinu zloženú z odborníkov rezortov ŽP a Z pri riešení problematiky kontaminovaných území z hľadiska ich možných vplyvov na zdravie a poskytovanie vzájomnej súčinnosti

Riešiteľ/zodpovedný: MZ SR/ÚVZ SR

Spoluriešiteľ: MŽP SR, RÚVZ v SR, SZU

Termín: dlhodobá

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtové kapitoly rezortov

Plnenie:

Doposiaľ nebol predložený návrh na nomináciu odborníkov z relevantných rezortov, ktorí budú členmi medzirezortnej pracovnej skupiny na riešenie problematiky kontaminovaných území z hľadiska ich možných vplyvov na zdravie a poskytovanie vzájomnej súčinnosti. V rámci riešenia kontaminovaného územia v Chemko Strážske ÚVZ SR bol súčinný pri riešení vplyvov danej environmentálnej záťaže na zdravie obyvateľov dotknutých oblastí. Vytvorenie stanovenej medzirezortnej pracovnej skupiny bude predmetom ďalšej spolupráce s rezortom životného prostredia.

PRIORITA (E):

Posilnenie adaptačných schopností a odolnosti voči zdravotným rizikám súvisiacim so zmenou klímy a podporné opatrenia na zmiernenie zmeny klímy a dosiahnutie spoluúčasti na zdraví v súlade s Parížskou dohodou.

22. Názov aktivity: Sledovanie vývoja chorobnosti vektorom prenosných ochorení (lymská borelióza, kliešťová encefalitída a hantavírusová infekcia)

Riešiteľ/zodpovedný: MZ SR/ ÚVZ SR, RÚVZ so sídlom v Banskej Bystrici

Termín: dlhodobo

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

Úrad verejného zdravotníctva priebežne vykonáva monitoring a surveillance vektorom prenosných ochorení. Za rok 2023 bolo na Slovensku hlásených 201 ochorení na lymskú boreliózu, čo je o 47% viac ako v roku 2022. Trend bol stúpajúci. V priebehu roka 2023 bolo hlásených spolu 201 ochorení na Stredoeurópsku kliešťovú encefalitídu, čo je porovnateľné s minulým rokom (205) a oproti päťročnému priemeru ide o vzrast o 25%. V roku 2023 bolo hlásených 154 ochorení hantavírusovej infekcie (hemoragická horúčka s renálnym syndrómom a hantavírusový (kardio) pulmonálny syndróm), čo je oproti minulému roku nárast o 83%. Trend ochorenia bol stúpajúci.

23. Názov aktivity: Monitoring pôvodcu kliešťovej encefalitídy v kliešťoch odchytených vo vytipovaných rizikových oblastiach na Slovensku

Riešiteľ/zodpovedný: MZ SR/ ÚVZ SR, RÚVZ so sídlom v Banskej Bystrici

Termín: dlhodobo

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

Národné referenčné centrum pre Vibrionaceae RÚVZ so sídlom v Komárne začalo od mája 2021 vykonávať pravidelný monitoring aktivity kliešťov v okrese Komárno. Pre tieto účely bolo vybraných 17 rovnomerne rozmiestnených indikátorových lokalít, v ktorých v mesačných intervaloch (podľa počasia) sa vykonával zber kliešťov. Zozbierané kliešte boli vyšetrované na prítomnosť *Borrelia burgdorferi* s.l.. V roku 2023 bolo vyšetrených spolu

436 vzoriek kliešťov z okresu Komárno, z toho 39 bolo pozitívnych na prítomnosť *Borrelia burgdorferi*. Vyšetrenie na kliešťovú encefalitídu sa nevykonávalo. Monitoring aktivity kliešťov bol ku dňu 31.08.2023 ukončený.

24. Názov aktivity: Pravidelné kampane zamerané na prevenciu proti kliešťom

Riešiteľ/zodpovedný: MZ SR/ ÚVZ SR

Spoluriešiteľ: RÚVZ v SR

Termín: dlhodobá

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

Úrad verejného zdravotníctva a regionálne úrady verejného zdravotníctva dlhodobá a v pravidelných intervaloch informujú a edukujú širokú verejnosť o ochoreniach prenášanými kliešťami a možnej prevencii ochorení prostredníctvom článkov a rozhovorov zverejnených na webovom sídle úradov verejného zdravotníctva, na sociálnych sieťach a tiež prostredníctvom ďalších médií (printové médiá, televízne a rozhlasové vysielanie, denná tlač) a tiež prostredníctvom letákov, ktoré poskytujú v tlačenej forme alebo v elektronickej forme. Problematika súvisiaca s výskytom kliešťov a ochrany pred ochoreniami, ktoré môžu kliešte prenášať je počas sezóny výskytu kliešťov priebežne medializovaná.

Ako príklad sú uvedené niektoré články a letáky v elektronickej forme zverejnené na webovom sídle úradov verejného zdravotníctva: „Upozorňujeme na nárast prípadov kliešťovej encefalitídy“; „Zvážte odporúčané očkovanie proti invazívnym meningokokovým ochoreniam, vírusovej hepatitíde alebo kliešťovej encefalitíde“; „Nezabúdajte, že kliešťovou encefalitídou sa možno nakaziť aj z nepasterizovaného mlieka či tepelne neupravených mliečnych výrobkov“; „Vlani sme zaznamenali najvyšší počet kliešťovej encefalitídy za ostatných 20 rokov, vyzývame na obozretnosť“; „Myslite pri pobyte v prírode na ochranu proti kliešťom - prevenciou sa vyhnete ochoreniam, ktoré prenášajú“; „Kliešte sa už začali prebúdzajú, myslite na prevenciu“;

„Sezóna kliešťov sa začala – aké ochorenia prenášajú a ako sa pred nimi chrániť“; „Kliešte bývajú aktívne aj na jeseň, pri pobyte v prírode buďte naďalej obozretní“; „Ako zvládať jesenné ochorenia“; „Prevencia - Informačné letáky o chrípke a kliešťoch sa dostanú do rómskych osád“; leták v slovenčine aj v rómskom jazyku: „Ako sa chrániť pred kliešťom“; „Ako sa chrániť pred kliešťom a ochoreniami prenášanými kliešťami“; leták pre deti „Ako sa chrániť pred kliešťom – deti“; leták pre verejnosť „Ako sa chrániť pred kliešťom – verejnosť“; „Kliešte bývajú aktívne aj na jeseň, pri pobyte v prírode buďte naďalej obozretní“;

25. Názov aktivity: Aktualizovať a schváliť národnú stratégiu pre invázne druhy a následne pripraviť akčný plán na realizáciu opatrení

Riešiteľ/zodpovedný: MŽP SR

Termín: 2019-2023

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

Ministerstvo životného prostredia SR pripravuje a zastrešuje problematiku invázných nepôvodných druhov, ktorá je zahrnutá na úrovni EÚ najmä stratégiou EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030. Na jej základe a na základe schváleného globálneho rámca na ochranu biodiverzity do roku 2030, ktorý bol schválený v decembri 2022 na 15. konferencii zmluvných strán Dohovoru o biologickej diverzite, bude aktualizovaná národná biodiverzitná stratégia a akčný plán (NBSAP). Ambíciou uvedenej národnej biodiverzitnej stratégie a akčného plánu bude plnohodnotne zahrnúť do svojho obsahu aj problematiku invázných nepôvodných druhov.

Problematiku invázných nepôvodných druhov z legislatívneho hľadiska pokrýva zákon 150/2019 Z. z. o prevencii a manažmente a šírenia invázných nepôvodných druhov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý vstúpil do platnosti 01.08.2019. Od 01.01.2020 je súčasne v platnosti nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 449/2019, ktorým sa vydáva zoznam invázných nepôvodných druhov vzbudzujúcich obavy Slovenskej republiky (ďalej len „nariadenie vlády SR“). Nariadenie vlády SR vecne dopĺňa vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) 2016/1141, ktorým sa prijíma zoznam invázných nepôvodných druhov vzbudzujúcich obavy Únie podľa nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1143/2014 (ďalej len „nariadenie EÚ“). Rovnako od 01.01.2020 je v platnosti aj vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 450/2019 Z. z., ktorou sa ustanovujú podmienky a spôsoby odstraňovania invázných nepôvodných druhov (ďalej len „vyhláška“). Uvedená vyhláška je jedným z nástrojov pre efektívne odstraňovanie invázných nepôvodných druhov.

Dňa 22.06.2022 bol schválený Akčný plán na riešenie problematiky prienikových ciest neúmyselnej introdukcie a neúmyselného šírenia invázných nepôvodných druhov na územie Slovenskej republiky a na územie EÚ zo Slovenskej republiky (ďalej len „akčný plán“), ktorý vychádza z povinnosti vyplývajúcej z nariadenia EÚ a vypracovania akčných plánov na manažment a elimináciu invázných nepôvodných druhov. Jeho cieľom je prostredníctvom opatrení zameraných na prienikové cesty šírenia invázných nepôvodných druhov zabrániť šíreniu predovšetkým nových invázných nepôvodných druhov na územie Slovenska. Jeho vypracovaniu predchádzalo vypracovanie Komplexnej analýzy prienikových ciest neúmyselnej introdukcie a neúmyselného šírenia invázných nepôvodných druhov vzbudzujúcich obavy Únie a invázných nepôvodných druhov vzbudzujúcich obavy Slovenskej republiky, ktorej vypracovanie vychádza podobne z nariadenia EÚ. Akčný plán bol vypracovaný na jej základe.

26. Názov aktivity: Identifikovať invázne druhy na Slovensku, zabezpečiť ich inventarizáciu, revíziu, prioritizáciu, výskum a mapovanie

Riešiteľ/zodpovedný: MŽP SR

Termín: 2019-2023

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

V zmysle právnych predpisov platných na území Európskej únie a Slovenskej republiky existujú dve kategórie invázných nepôvodných druhov uvedené na dvoch samostatných zoznamoch. Zoznam invázných nepôvodných druhov vzbudzujúcich obavy Európskej únie bol vydaný nariadením Komisie (EÚ) 2016/1141 z 13.7.2016, ktorým sa prijíma zoznam invázných nepôvodných druhov vzbudzujúcich obavy Únie podľa nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1143/2014 a doplnený vykonávacími nariadeniami Komisie (EÚ) 2017/1263

z 12.júla 2017, 2019/1262 z 25. júla 2019 a 2022/1203 z 12.7.2022 Na zozname invázných nepôvodných druhov vzbudzujúcich obavy Únie sa v súčasnosti nachádza 41 druhov rastlín, z ktorých bol výskyt v prírode na území Slovenska zaznamenaný len pri 5 druhoch a 47 druhov živočíchov, z toho pri 15 druhoch bol potvrdený výskyt na území Slovenska. Druhým je zoznam invázných nepôvodných druhov vzbudzujúcich obavy Slovenskej republiky, ktorý bol vydaný nariadením vlády SR č. 449/2019 Z. z., ktorým sa vydáva zoznam invázných nepôvodných druhov vzbudzujúcich obavy Slovenskej republiky. Na tomto zozname sa v súčasnosti nachádza 7 druhov invázných rastlín a 11 druhov živočíchov.

Zákon č. 150/2019 Z. z. vo svojom § 5 vytvoril právny rámec pre informačný systém zameraný na zber údajov, zaznamenávanie údajov, sprostredkovanie údajov a informácií vrátane priestorových údajov o miestach výskytu invázných nepôvodných druhov, veľkosti populácie, spôsobe ich šírenia a o prienikových cestách, opatreniach vykonaných v rámci manažmentu a ich účinnosti. Tento systém spravuje Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky (ŠPO SR) a je prístupný verejnosti na stránke <http://www.biomonitoring.sk/>. Viac informácií o invázných nepôvodných druhoch je zverejnených na stránke <https://invaznedruhy.sopsr.sk/>.

V roku 2021 bola tiež vypracovaná Komplexná analýza prienikových ciest neúmyselnej introdukcie a neúmyselného šírenia invázných nepôvodných druhov vzbudzujúcich obavy Únie a invázných nepôvodných druhov vzbudzujúcich obavy Slovenskej republiky, ktorá je významným zdrojom informácií o invázných nepôvodných druhoch vzbudzujúcich obavy EÚ a SR a cestách ich šírenia na územie EÚ a SR. Na jej základe bol vypracovaný Akčný plán na riešenie problematiky prienikových ciest neúmyselnej introdukcie a neúmyselného šírenia invázných nepôvodných druhov na územie Slovenskej republiky a na územie EÚ zo Slovenskej republiky, ktorý bol schválený vládou SR 22. 6. 2022.

27. Názov aktivity: Obnoviť a rozšíriť sieť monitorovacích staníc na sledovanie koncentrácie biologických alergizujúcich častíc vo vonkajšom ovzduší na úroveň, ktorá je nevyhnutná pre presné a komplexné vyhodnocovanie peľovej situácie v jednotlivých regiónoch Slovenska.

Riešiteľ/zodpovedný: MZ SR/ÚVZ SR

Spoluriešiteľ: RÚVZ v SR

Termín: 2019 - 2022

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: OPKŽP, rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

Úrad verejného zdravotníctva SR úspešne získal v 4 kvartáli 2019 nenávratný finančný príspevok v rámci OP Kvalita životného prostredia pre národný projekt „Rozšírenie siete monitorovacích staníc na sledovanie koncentrácie alergizujúcich častíc" (ďalej len „projekt“)“. Samotná implementácia projektu začala v januári 2020. Hlavným cieľom bolo poskytovať presné a včasné informácie o obsahu peľu a spór plesní v ovzduší. Pomocou projektu sa mala rozšíriť už existujúca sieť 6 peľových monitorovacích staníc na úroveň 12 peľových staníc, ktorá je nevyhnutná pre presné a komplexné vyhodnocovanie peľovej situácie v jednotlivých regiónoch Slovenska. Tým by sa zabezpečil adekvátny monitoring pre celé územie Slovenska a verejnosť by mala prístup k adekvátnym informáciám.

Kvalitné poznanie aktuálnej situácie na úrovni prevencie malo zlepšiť povedomie a prípravu alergikov na situácie ako predchádzať sprievodným ochoreniam a znížiť riziko vzniku negatívnych dopadov na ich zdravie a bežný či pracovný život.

ÚVZ SR následne začal formovaním projektového tímu a prípravnými implementačnými prácami. Bola určená predpokladaná hodnota zákazky a spracované súťažné podklady pre verejné obstarávanie nosných aktivít projektu. Postup prác bol však následne ovplyvnený dvoma významnými faktormi.

Prvým významným faktorom bola pandémia COVID19, ktorá si zásadným spôsobom vyžiadala sústredenie kapacít ÚVZ SR na zabezpečenie riešení požiadaviek súvisiacich s pandemickou situáciou. Pandemická situácia vytvárala požiadavky nie len na odborné kapacity ÚVZ SR v oblasti epidemiológie, ale odčerpávala aj kapacity z prierezových činností ako sú legislatíva a právne záležitosti, personalistika, verejné obstarávanie, projektové riadenie, či IT podpora. Druhým významným faktorom ovplyvňujúcim realizáciu projektu, bol výrazný rozvoj v riadení štátneho IT a s tým spojené významné zmeny legislatívneho a metodického rámca v oblasti informačných technológií vo verejnej správe, v období od apríla 2020. Zmluva o NFP bola podpisovaná v období účinnosti zákona č. 95/2019 Z. z. o informačných technológiách (účinný je od 01.04.2019), avšak spôsob vykonania niektorých jeho ustanovení ešte nebol stanovený a vykonávacie vyhlášky začali vychádzať v zbierke zákonov až v priebehu roka 2020. Predovšetkým sa jedná o vyhlášku č. 78/2020 Z. z. štandardoch pre informačné technológie verejnej správy, vyhlášku č. 85/2020 Z. z. o riadení projektov, ktoré vstúpili do účinnosti dňa 1.5.2020 a vyhlášku č. 179/2020 Z. z., ktorou sa ustanovuje spôsob kategorizácie a obsah bezpečnostných opatrení informačných technológií verejnej správy s účinnosťou od 30.6.2020.

Komplexným zhodnotením všetkých okolností a vplyvov dospel ÚVZ SR k záveru, že mimoriadnym ukončením Zmluvy o NFP na predmetný projekt sa zníži riziko nečerpania prostriedkov Operačného programu Kvalita životného prostredia (materializácia rizika oneskorenia procesu verejného obstarávania) a bude vytvorený komfortnejší časový priestor, aby takto uvoľnené prostriedky boli presmerované na iné aktivity, ktoré by prispeli k naplneniu merateľným ukazovateľom Operačného programu Kvalita životného prostredia (ďalej len „OP KŽP“) tak, aby nedošlo k ohrozeniu cieľovej hodnoty programu v roku 2023.

28. Názov aktivity: Rozvíjať nástroje na prenos informácií, zintenzívniť verejnú komunikáciu a kampane na zvyšovanie povedomia o zdraví a zmene klímy, podporovať prácu s verejnosťou.

Riešiteľ/zodpovedný: MŽP SR/ÚVZ SR

Spoluriešiteľ: MZ SR

Termín: dlhodobý

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

V roku 2023 bol ukončený národný projekt „Zlepšovanie informovanosti a poskytovanie poradenstva v oblasti zlepšovania kvality životného prostredia na Slovensku“, implementovaný SAŽP, ktorý sa zameriaval na zlepšenie ochrany životného prostredia prostredníctvom osvetu a lepšej informovanosti verejnosti a dotknutých subjektov v oblastiach

jednotlivých zložiek životného prostredia. Projekt významnou mierou naplnil ciele Operačného programu Kvalita životného prostredia, najmä v oblasti informovanosti a poradenstva. Realizácia informačných aktivít prispela k zlepšovaniu environmentálneho povedomia, zlepšila prístup k informáciám, vytvorila nástroje informovania, poradenstva a podporila výmenu informácií medzi zainteresovanými skupinami. Základom národného projektu bol súbor 6 hlavných aktivít. Aktivita 6 sa venovala oblasti zmeny klímy a zahŕňala najmä informačné aktivity, ktoré boli zabezpečované prostredníctvom organizácie podujatí a marketingových nástrojov (informačné kampane, konferencie, semináre, workshopy, výstavy, publikácie, tlačoviny a pod.). Realizáciou aktivít národného projektu sa zabezpečil efektívnejší prístup cieľových skupín – občanov SR k informáciám v oblasti životného prostredia, na základe čoho sa očakáva udržateľné a efektívne využívanie prírodných zdrojov a zabezpečenie prirodzenej ochrany životného prostredia zo strany cieľových skupín ako nositeľov získaných vedomostí. Následne sa zabezpečí vyššia účasť verejnosti na rozhodovacích procesoch a zvýši sa environmentálne povedomie verejnosti a dotknutých subjektov pri jeho riadení. Aktivita 6 zabezpečila informovanosť o problematike zmeny klímy a možnostiach proaktívnej adaptácie. V rámci plnenia úlohy č. 5.4.2 Vytvoriť (alebo využiť existujúcu) nosnú webovú stránku, na ktorej budú potrebné informácie týkajúce sa dopadov zmeny klímy na zdravie obyvateľstva s prepojením na mobilnú aplikáciu Akčného plánu pre implementáciu Stratégie adaptácie SR na zmenu klímy (NAP) boli prostredníctvom spolupráce SHMÚ a ÚVZ SR rozšírené hydrologické (<https://www.shmu.sk/sk/?page=2695>) a meteorologické výstrahy (<https://www.shmu.sk/sk/?page=2691>) o stručné informácie ohľadom zdravotných rizík a odporúčaní. Ide o preventívne odporúčania s dôrazom na ochranu zdravia obyvateľstva pred extrémnymi výkyvmi počasia, ktoré patria medzi najvýraznejšie prejavy zmeny klímy na ľudské zdravie. Zdravotné riziká pri jednotlivých výstrahách definujú najrizikovejšie skupiny, možné ohrozenie na zdraví a zároveň odporúčania ako predísť resp. eliminovať vplyv danej výstrahy. Cieľom realizácie predmetnej úlohy bolo zvýšiť povedomie o negatívnych dopadoch na zdravie ľudí vplyvom extrémnych výkyvov počasia, ktoré sa v najväčšej miere týkajú najmä extrémnych horúčav a povodní. V súvislosti s horúčavami a povodňami sú všetky informácie o preventívnych opatreniach na ochranu zdravia obyvateľstva uvedené podrobne na webovej stránke ÚVZ SR.

29. Názov aktivity: Posilniť dialóg medzi inštitúciami zodpovednými za zdravie obyvateľstva, ochranu prírody a biodiverzity a manažmentu mimoriadnych udalostí.

Riešiteľ/zodpovedný: MŽP SR/MZ SR/MV SR

Spoluriešiteľ: ÚVZ SR

Termín: dlhodobý

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: OPKŽP, rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

Dialóg medzi MŽP SR a MZ SR ako aj podriadenými organizáciami prebieha pravidelne už dlhodobo, intenzívnejšia spolupráca nastala po slovenskom Predsedníctve v Rade EÚ, kde jednou z hlavných agend v rámci Dohovoru o biologickej diverzite (CBD) a jeho protokolov je aj agenda ochrany biodiverzity a zdravia. Začala sa systematickejšia diskusia ohľadom našich potrieb pod týmto dohovorom a jeho prepojením na aktivity vyplývajúce

zo Svetovej zdravotníckej organizácie, ktorých implementáciu má na starosti MZ SR a jeho podriadené organizácie. Prebieha pravidelnejšia výmena dokumentov, materiálov a podkladov, týkajúcich sa národnej, EÚ alebo aj globálnej agendy. Pozitívnym príkladom je aj intenzívna komunikácia a pripomienkovanie NEHAP V., ktorý už v sebe zahŕňa množstvo aktivít týkajúcich sa ochrany prírody, biodiverzity a krajiny; v súčasnosti už prebieha aj intenzívna spolupráca pri príprave NEHAP VI., kde sme zakomponovali viaceré nové úlohy vyplývajúce najmä z návrhu globálneho akčného plánu pre biodiverzitu a zdravie, ktoré by malo byť schválené na 16., konferencii zmluvných strán Dohovoru a jeho protokolov v októbri 2024 .

Počas roku 2020-2021 nás čakalo vyhodnotenie národnej stratégie a akčného plánu pre ochranu biodiverzity 2011-2020, kde jedným z výsledkov bolo aj to, že mainstreaming do zdravotníctva v tomto období ešte v tomto dokumente absentoval. V roku 2020 sme začali analyzovať najmä nastavenie úloh vyplývajúcich zo stratégie EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030 a v mainstreamingu/prepojení biodiverzity do oblasti zdravotníctva po roku 2030. Intenzívnejšia mala byť aj ďalšia spolupráca týkajúca sa agendy CBD, Nagojského protokolu alebo inváznych nepôvodných druhov, pričom pandémie COVID-19 túto spoluprácu iba podčiarkla. Čoraz viac sa totiž diskutuje o tom, ako preventívna ochrana prírody a biodiverzity vplýva na (ne)šírenie zoonotických ochorení, medzi ktoré patrí aj COVID-19. V ďalších rokoch môžeme preto očakávať čoraz dôkladnejšiu spoluprácu v oboch oblastiach. Sekretariát Dohovoru o biologickej diverzite (CBD) spoločne s Svetovou zdravotníckou organizáciou pripravili v decembri 2020 aj virtuálnu globálnu konferenciu s témou „Biodiverzita, jedno zdravie a COVID-19“. Táto téma rezonovala aj na iných medzinárodných a EÚ fórach a podujatiach (napr. Medzivládna platforma pre biodiverzitu a ekosystémové služby/ IPBES), preto je potrebné v tejto oblasti viac venovať aj na národnej úrovni. Na úrovni CBD je tiež intenzívne diskutovaný tzv. „One Health Approach“, ktorý je základom pre mainstreaming biodiverzity do oblasti zdravia.

30. Názov aktivity: Prioritizovať územia s výskytom inváznych nepôvodných druhov rastlín vyvolávajúcich alergie pre ich likvidáciu a kontrolu výskytu.

Riešiteľ/zodpovedný: MŽP SR/SAŽP

Spoluriešiteľ: ÚVZ SR, univerzity

Termín: dlhodobý

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: OPKŽP, rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

Z inváznych nepôvodných druhov, ktoré sa vyskytujú na území Slovenska, boli identifikované najmä nasledovné druhy, ktoré patria k silným peľovým alergénom: zlatobyľ kanadská (*Solidago canadensis*), zlatobyľ obrovská (*Solidago gigantea*) a ambrózia palinolistá (*Ambrosia artemisiifolia*).

Zákon č. 150/2019 Z. z. vo svojom § 5 vytvoril právny rámec pre informačný systém zameraný na zber údajov, zaznamenávanie údajov, sprostredkovanie údajov a informácií vrátane priestorových údajov o miestach výskytu inváznych nepôvodných druhov, veľkosti ich populácie, spôsobe ich šírenia, o prienikových cestách, opatreniach vykonaných v rámci manažmentu a ich účinnosti. Údaje z tohto systému sú základným predpokladom pre zmysluplnú realizáciu tejto úlohy. Ministerstvo životného prostredia SR v roku 2021

zabezpečilo vypracovanie Komplexnej analýzy prienikových ciest neúmyselnej introdukcie a neúmyselného šírenia inváznych nepôvodných druhov vzbudzujúcich obavy Únie a inváznych nepôvodných druhov vzbudzujúcich obavy Slovenskej republiky v zmysle článku 13 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1143/2014 o prevencii a manažmente introdukcie a šírenia inváznych nepôvodných druhov (ďalej len „analýza“).

Na jej základe bol vypracovaný Akčný plán na riešenie problematiky prienikových ciest neúmyselnej introdukcie a neúmyselného šírenia inváznych nepôvodných druhov na územie Slovenskej republiky a na územie EÚ zo Slovenskej republiky, ktorý bol schválený vládou SR 22. 6. 2022.

31. Názov aktivity: Vytvoriť nový IS pre pitnú vodu a nový IS pre kúpaliská a vodu na kúpanie (prípadne doplniť IS o ďalšie sledovania relevantné k zmene klímy).

Riešiteľ/zodpovedný: ÚVZ SR

Termín: 2019-2022

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu, operačný program

Plnenie:

ÚVZ SR v rámci budovania integrovaného systému orgánov verejného zdravotníctva pokračoval v príprave nového modulu Informačný systém Hygiena životného prostredia, ktorý sa realizuje od roku 2019 cez Operačný program Integrovaná infraštruktúra (OPII). Uvedený modul zahŕňa v rámci 3 podmodulov aj IS Pitná voda a IS voda na kúpanie. Pracovníci ÚVZ SR v spolupráci s vybranými zástupcami RÚVZ postupne spresňovali požiadavky na funkčnosť systémov a ich štruktúru. Zohľadnili v nich aj požiadavky pripravovaných legislatívnych zmien, aktuálny stav a potreby v oblasti týchto významných faktorov životného prostredia ako aj doterajšie skúsenosti s existujúcimi systémami pre pitnú vodu a vodu na kúpanie.

Pri návrhu funkčnosti systému bol kladený dôraz na podporu plnenia reportingových povinností SR voči EÚ vyplývajúcich z platných smerníc a poskytovania informácií odbornej i laickej verejnosti, resp. dotknutým subjektom (napr. dodávateľa pitnej vody). Osobitnou požiadavkou je generovanie a prezentovanie výstupov za rezort zdravotníctva v súlade so Smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2007/2/ES zo 14. marca 2007, ktorou sa zriaďuje Infraštruktúra pre priestorové informácie v Európskom spoločenstve (Inspire). Snahou bolo zvýšiť flexibilitu systémov v oblasti štruktúr dátových výstupov, zefektívniť činnosť orgánov verejného zdravotníctva a vytvoriť integrácie na súvisiace systémy, ktorých výstupy je možné navzájom využívať a v neposlednom rade zvýšiť transparentnosť a zapojenie verejnosti poskytovaním a zatraktívením poskytovaných informácií.

Za účelom splnenia cieľov prebiehala aj počas uplynulých dvoch rokov intenzívna komunikácia s analytikmi dodávateľa systému, ktorí spracúvali požiadavky na funkčnosť systémov. Pracovníkmi ÚVZ SR boli priebežne poskytované odborné podklady a pripomienkované dokumenty k jednotlivým navrhovaným modulom. Za účasti tvorcov systémov, ako aj za účasti budúcich užívateľov z RÚVZ sa uskutočnilo viacero pracovných stretnutí k zapracovaniu požiadaviek orgánov verejného zdravotníctva do nových IS.

Okrem uvedeného, pracovníci ÚVZ SR sa zúčastňovali na asistovaných školeniach i testovaniach podľa pripravených scenárov. Taktiež nasadené funkcionality v IS pre pitnú vodu a IS pre vodu na kúpanie testovali individuálne najskôr v testovacom prostredí dodávateľa,

neskôr v predprodukčnom tzv. PREPROD prostredí a nakoniec v migračnom prostredí. Pripomienky, otázky, otvorené a nedoriešené požiadavky a komentáre boli priebežne komunikované priamo s tvorcami systémov a neskôr boli vkladané do softwarového nástroja JIRA. Zároveň prebiehala v súlade s požiadavkami nových systémov aj revízia, resp. úprava údajov v používaných systémoch. Týmto spôsobom prebehla ich nevyhnutná kontrola pred ďalším krokom tvorby nového IS pre pitnú vodu a nového IS pre vodu na kúpanie, ktorým je migrácia dát z doteraz využívaných systémov

32. Názov aktivity: Vytvorenie informačného letáku o vplyve zmene klímy na ľudské zdravie a jeho distribúcia širokej verejnosti

Riešiteľ/zodpovedný: ÚVZ SR, RÚVZ v SR

Termín: 2019-2020

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu, WHO

Plnenie:

Vývoj zmien klímy sa v posledných 30 rokoch v Európe okrem iného prejavil aj predĺžením peľovej sezóny približne o 10 - 11 dní, čo má za následok predlžovanie sezónnosti a trvanie alergických ochorení ako aj zvyšovanie výskytu alergických ochorení, hlavne u detí. Z toho dôvodu ÚVZ SR v spolupráci s Inštitútom pre verejné zdravie v Budapešti v roku 2020 pripravili postery, a to v elektronickej podobe, ktoré v jednoduchnej a prehľadnej forme sumarizujú odporúčania a praktické rady ako sa správať počas peľovej sezóny. Postery sú zverejnené na webovej stránke ÚVZ SR pred začiatkom a počas peľovej sezóny.

V záujme zvyšovania informovanosti a povedomia verejnosti o problematike zmeny klímy a jej negatívnych dopadoch, medzi ktoré patria v najvýraznejšej miere extrémne výkyvy počasia, vypracoval v roku 2022 ÚVZ SR v súvislosti s realizáciou projektu „Integrovaný systém úradov verejného zdravotníctva“ (ISÚVZ) informačný materiál určený pre laickú verejnosť s názvom „Mimoriadne environmentálne situácie“, ktorý je v elektronickej podobe zverejnený na novom informačnom portáli ÚVZ SR. Materiál v prehľadnej forme sumarizuje odporúčania a praktické rady ako sa správať počas udalostí ako sú povodne, extrémne horúčavy či mrazy, kalamitný výskyt komárov a pod..

PRIORITA (F):

Podpora zdravších, odolnejších a udržateľných miest a obcí prostredníctvom integrovaného, zdravie podporujúceho prístupu k mestskému a územnému plánovaniu, k riadeniu mobility a prostredníctvom implementácie efektívnych a koherentných politík, výmeny skúseností a osvedčených praktík pri riešení kvality životného prostredia a zdravia obyvateľov urbanizovaných území.

33. Názov aktivity: Zvyšovanie informovanosti a povedomia verejnosti o problematike environmentálneho hluku v urbanizovaných územiach

Riešiteľ/zodpovedný: ÚVZ SR

Spoluriešiteľ: RÚVZ v SR

Termín: 2019 - 2021

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

Úrad verejného zdravotníctva SR v roku 2019 vypracoval v záujme zvyšovania informovanosti a povedomia verejnosti o problematike environmentálneho hluku v spolupráci s Lekárskou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave informačný materiál určený pre odbornú i laickú verejnosť s názvom „Vplyv hluku na zdravie v obytných územiach“. Tento informačný materiál verejnosti zrozumiteľnou formou približuje problematiku hluku ako faktora ovplyvňujúceho verejné zdravie v životnom prostredí, najmä s ohľadom na hlukom najviac postihnuté urbanizované územia zaťažené intenzívnou dopravou či inými aktivitami spoločnosti, ktoré sú zdrojom nežiaduceho rušivého hluku. Publikácia poskytuje informácie o škodlivých účinkoch hluku na ľudské zdravie, problematike jeho merania, súvisiacich legislatívnych predpisoch upravujúcich prípustné hodnoty environmentálneho hluku ako aj odporúčania súvisiace s predchádzaním vzniku a škodlivého pôsobenia tohto faktora na ľudské zdravie. Uvedená publikácia je od roku 2020 distribuovaná v tlačenej forme verejnosti prostredníctvom ÚVZSR a regionálnych úradov verejného zdravotníctva v SR.

34. Názov aktivity: Zníženie socioekonomických a environmentálnych dopadov cestnej dopravy budovaním protihlukových opatrení, obchvatov miest a obcí a ekoduktov

Riešiteľ/zodpovedný: MD SR

Spoluriešiteľ: MŽP SR

Termín: 2019 – 2030 (resp. dlhodobo)

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu, OPII

Plnenie:

Národná diaľničná spoločnosť, a. s., a Slovenská správa ciest naďalej realizujú protihlukové opatrenia v zmysle hlukových štúdií a na základe výsledkov strategických hlukových máp. Stavby obchvatov sú realizované v zmysle platných investičných plánov na základe postupu prípravy a zabezpečenia finančného krytia tak, aby občania získali najväčšiu hodnotu za peniaze.

Národná diaľničná spoločnosť, a. s., realizuje viacero projektov, ktorých súčasťou je aj realizácia protihlukových stien (PHS) a migračných objektov - ekoduktov. Projekty sú financované z operačného programu Integrovaná infraštruktúra, Programu Slovensko a zo štátneho rozpočtu.

Sprejazdnené úseky, v rámci ktorých boli vybudované PHS:

- R4 Prešov - severný obchvat, I. etapa (km 0 - 4,3) boli zrealizované PHS v dĺžke 1,384 km
- D3 Žilina, Brodno - Kysucké Nové Mesto, privádzač, boli zrealizované PHS v dĺžke 0,588 km
- 1/66 Brezno - obchvat II. etapa I. úsek, boli realizované PHS v dĺžke 600 m
- Diaľnica D2 Jarovce – vybudované PHS v dĺžke 1,73 km
- R2 Kriváň – Lovinobaňa, Tomášovce (úsek Mýtna – Tomášovce) – vybudované PHS v dĺžke 3,712 km.

Stavby v etape realizácie, v rámci ktorých sa budujú PHS:

- D1 Lietavská Lúčka - Višňové, budú realizované PHS v dĺžke 4,29 km
- D1 Hubová - Ivachnová, budú realizované PHS v dĺžke 7,494 km.
- R2 Šaca – Košické Oľšany, II. úsek, budú realizované PHS v dĺžke 7,224 km
- R3 Tvrdošín – Nižná budú realizované PHS v dĺžke 1,850 km
- I/9 v úseku Chocholná - Mníchova Lehota, budú realizované PHS v dĺžke cez 4 km
- Križovatka ciest I/6 – I/72 – II/531 v Rimavskej Sobote sú súčasťou stavby PHS v dĺžke 300 m
- I/59 Banská Bystrica - križovatka I/59 s I/14 budú realizované PHS v dĺžke 50 m
- D3 Žilina, Brodno - Kysucké Nové Mesto, dĺžka PHS bude stanovená po finalizácii súťažných podkladov;
- D3 Kysucké Nové Mesto - Oščadnica, dĺžka PHS bude stanovená po finalizácii súťažných podkladov
- D3 Oščadnica - Čadca Bukov, II. profil; budú realizované PHS v dĺžke 4,9 km
- Obchvat mesta Prievidza I. etapa, 2. stavba - MZ v trase budúcej cesty I/64, budú realizované PHS v dĺžke cez 0,68 km
- I/75 Šal'a obchvat, budú realizované PHS v dĺžke cez 6,86 km
- I/68 Sabinov, preložka cesty, budú realizované PHS v dĺžke cez 3,98 km
- I/15 Stropkov, preložka cesty budú realizované PHS v dĺžke cez 1,34 km
- R4 Prešov - severný obchvat, II. etapa (km 4,3 - 14,5), budú realizované PHS v dĺžke 3,683 km
- R2 Kriváň - Mýtna budú realizované PHS v dĺžke približne 3,157 km
- D1 Bratislava - Triblavina, rozšírenie, budú realizované PHS v dĺžke približne 3,41 km
- R1 Banské Bystrica - Slovenská Ľupča, I. etapa, budú realizované PHS v dĺžke 1,055 km
- PHS Lamač, v rámci ktorej sa vybuduje celkovo 7,494 km PHS.

V súčasnosti má Národná diaľničná spoločnosť, a. s., zaradené v príprave nasledujúce stavby PHS:

- PHS most Lafranconi - tunel Sitina
- PHS Váhovce
- PHS Kynek
- PHS Banská Bystrica
- PHS Petrovany - Drienovská Novi Ves
- PHS Banská Bystrica - Raklovce
- PHS Žarnovica
- PHS Nová Polhora
- PHS Svit.

Migračné objekty sú realizované v zmysle platných rozhodnutí orgánov životného prostredia a ďalších súvisiacich povolení.

Výstavba ekoduktu D3 Zelený most Svrčinovec sa začala v júni 2022. Stavba pozostáva z dvoch častí – časti A ekodukt ponad cestu I/11 a Šláhorový potok a časti B ekodukt ponad železničnú trať ŽSR. Práce sú v omeškaní z dôvodu nevypratania objektov určených k asanácii

(rómska komunita) a svahovej deformácie pri ceste I/11. Zrealizované sú prekládky inžinierskych sietí a potoka, mostné konštrukcie ekoduktov nad Šlahorovým potokom (SO202-00) a ekoduktu nad železničnou traťou (08-33-13). Ukončené sú práce na stabilizácii svahovej deformácie pri ceste I/11. Budujú sa násypy, dokončuje sa pravý základ ekoduktu nad cestou I/11 (SO 201-00). Montáž prefabrikovanej nosnej konštrukcie sa plánuje v druhej polovici mesiaca august 2024. V súvislosti s predĺžením Lehoty výstavby Zhotoviteľ pripravuje podklady.

Výstavba ekoduktu sa plánuje aj na stavbe R2 Kriváň – Lovinobaňa, Tomášovce (úsek Mýtna – Tomášovce).

V rámci prípravy diaľnic a rýchlostných ciest sa pripravujú dokumentácie, ktorých súčasťou sú aj migračné objekty – ekodukty. Medzi tieto úseky patria: D3 Žilina, Brodno – Kysucké Nové Mesto; D1 Turany – Hubová; R1 Banská Bystrica – Slovenská Ľupča; R2 Mnichova Lehota – Ruskovce; R2 Pravotice – Dolné Vestenice – Nováky; R2 Gombasek – Rožňava; R2 Jablonov – Včeláre; R2 Včeláre – Moldava.

Realizácie obchvatov miest a obcí sú pripravené a následne realizované v zmysle platných investičných plánov v závislosti od zabezpečenia finančného krytia. Migračné objekty sú realizované v zmysle platných rozhodnutí orgánov životného prostredia a ďalších súvisiacich povolení.

35. Názov aktivity: Legislatívne zabezpečenie vymožitelnosti a sankcionovateľnosti predkladateľov a investorov zámerov, ako aj ich právnych nástupcov, v prípade nerešpektovania potrebných protihlukových opatrení vyplývajúcich z hlukových štúdií.

Riešiteľ/zodpovedný: MZ SR

Spoluriešiteľ: MD SR

Termín: dlhodobý

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtové kapitoly rezortu, OPII

Plnenie:

Úrad verejného zdravotníctva SR v súvislosti s legislatívnym procesom prebiehajúcim v druhej polovici roka 2019, ktorého predmetom bol zákon, ktorým sa navrhovala zmena a doplnenie zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov navrhol po prerokovaní so zástupcami MD SR a ďalšími odbornými expertmi legislatívnu úpravu vybraných ustanovení § 27 predmetného zákona, ktorej cieľom bolo upraviť problematiku zodpovednosti v súvislosti so zabezpečením dodržiavania prípustných hodnôt hluku v životnom prostredí v zmysle vykonávacieho predpisu (vyhláška MZ SR č. 549/2007 Z. z.) v prípadoch, ak v čase návrhu, výstavby alebo podstatnej rekonštrukcie objektov vyžadujúcich ochranu pred hlukom v blízkosti zdrojov hluku situácia s ohľadom na hlukové pomery v území vyžaduje zabezpečenie ochrany ich vnútorného prostredia pred hlukom z vonkajšieho prostredia, avšak investor napriek tomu povinnosť vyplývajúcu z § 27 ods. 3 predmetného zákona nesplní. Predmetná legislatívna zmena sa však zatiaľ nestala súčasťou Zbierky zákonov SR, nakoľko legislatívny návrh novely zákona, ktorého súčasťou bola aj táto právna úprava, nebol na zasadnutí poslancov NR SR schválený. Predmetný návrh bude v blízkej budúcnosti opätovne predložený do legislatívneho procesu.

36. Názov aktivity: Realizovať grantový mechanizmus pre podporu budovania zelenej infraštruktúry na lokálnej úrovni (obce)

Riešiteľ/zodpovedný: MŽP SR

Spoluriešiteľ: ZMOS

Termín: 2019 - 2022

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtové kapitoly rezortov

Plnenie:

V súvislosti s podporou aktivít v rámci Operačného programu Kvalita životného prostredia (OP KŽP), zameraných na budovanie zelenej infraštruktúry na lokálnej úrovni, vyhlásilo MŽP SR dňa 29.11.2017 vyzvanie na predloženie národného projektu „Podpora biodiverzity prvkami zelenej infraštruktúry v obciach Slovenska – Zelené obce Slovenska“. Národný projekt, ktorého prijímateľom bola Slovenská agentúra životného prostredia (ďalej len „SAŽP“) bol schválený v marci 2018. SAŽP poskytovala granty obciam na realizáciu prvkov zelenej infraštruktúry, konkrétne na výsadbu stromov a krov. V roku 2020, v nadväznosti na mimoriadnu situáciu vyhlásenú vládou Slovenskej republiky dňa 11.3.2020 bola pozastavená realizácia vegetačných prvkov až do 28.2.2021. Na základe týchto skutočností SAŽP spustila procesné úkony k predĺženiu realizácie národného projektu Zelené obce, ktorý bol predĺžený do 31.12.2023. Výsadba stromov však nebola obnovená, nakoľko medzi objednávatelom SAŽP a zhotoviteľom A.I.I. Technické služby s. r. o. došlo dňa 3.11. 2020 k ukončeniu Rámcovej dohody o zabezpečení realizácie vegetačných prvkov. Verejné obstarávanie na výber nového zhotoviteľa bolo vyhlásené dňa 24.11.2021 (Vestník č. 272/2021), pričom rámcová zmluva medzi SAŽP a novým zhotoviteľom realizácie vegetačných prvkov nadobudla účinnosť dňa 16.7.2022. Do ukončenia realizácie projektu (31.12.2023) bola zabezpečená výsadba stromov v 428 obciach Slovenska.

Okrem tohto grantového mechanizmu na poskytovanie podpory z fondov EÚ, zelené opatrenia sú podporované aj prostredníctvom výziev č. 29, č. 40 a č. 62.

MŽP SR vyhlásilo dňa 29.9.2017 výzvu č. 29 (kód OPKZP-PO1-SC131-2017-29), zameranú na zachovanie a obnovu biodiverzity a ekosystémov a ich služieb mimo chránených území a zelenú infraštruktúru. Cieľom podpory poskytovanej v rámci výzvy je realizácia opatrení prispievajúcich k zlepšeniu stavu biotopov a druhov, obnovu poškodených ekosystémov a ich služieb, s cieľom dosiahnuť alebo udržať priaznivý stav biotopov a druhov mimo chránených území, ako aj podpora prvkov zelenej infraštruktúry na miestnej úrovni, či spracovanie dokumentov územného systému ekologickej stability na regionálnej a miestnej úrovni. Podporených bolo 7 projektov v sume viac ako 25 mil. €, pričom realizácia projektov bola ukončená do konca roka 2023.

MŽP SR vyhlásilo dňa 20.4.2018 výzvu č. 40 (kód OPKZP-PO2-SC211-2018-40), zameranú na vodozadržné opatrenia v urbanizovanej krajine (v intraviláne obcí). Cieľom podpory poskytovanej v rámci výzvy je realizácia opatrení v intraviláne obcí, ktoré zachytávajú zrážkovú vodu za účelom zmiernenia negatívnych dôsledkov zmeny klímy (dažďové záhrady, zberné jazierka, zelené strechy, zelené steny, zberné systémy na zadržanie zrážkovej vody – podzemné alebo povrchové nádrže, vsakovacie prielahy, či ryhy, náhrada nepriepustných povrchov za plnevegetačné zatrávňovacie tvárnice, za polovegetačné zatrávňovacie tvárnice,

a iné). Vzhľadom na vysoký počet predložených žiadostí o nenávratný finančný príspevok, ktorý pokryl a prekročil celú alokáciu výzvy, ako aj na vytvorené možnosti rozšírenia podpory z hľadiska oprávneného územia, ako aj oprávnených žiadateľov bola výzva č. 40 dňa 28.5.2020 uzavretá.

Zároveň MŽP SR vyhlásilo dňa 27.4.2020 výzvu č. 62 (kód OPKZP-PO2-SC211-2020-62), zameranú na vodozádržné opatrenia v urbanizovanej krajine. Ako výzva č. 40, tak aj výzva č. 62 boli pripravované v súčinnosti s Pracovnou skupinou Monitorovacieho výboru pre OP KŽP na podporu zelených opatrení v rámci výziev zameraných na protipovodňovú ochranu a vodozádržné opatrenia v urbanizovanej krajine. Cieľom výzvy č. 62 je realizácia vodozádržných opatrení v zastavanom území v intraviláne a/alebo extraviláne obcí. To znamená, že v porovnaní s výzvou č. 40 bol na základe zmeny OP KŽP rozšírený rozsah územia v urbanizovanej krajine, na ktorom sú podporované vodozádržné opatrenia. Vodozádržné opatrenia je možné realizovať na celom urbanizovanom území sídel, t. j. na zastavanom území nachádzajúcom sa v intraviláne aj extraviláne sídel. Prispejú tým k zmierneniu negatívnych dôsledkov zmeny klímy, ktoré sa v urbanizovanej krajine prejavujú vo forme sucha a letných horúčav (dažďové záhrady, zberné jazierka, zelené strechy, zelené steny, zberné systémy na zadržanie zrážkovej vody - podzemné alebo povrchové nádrže, vsakovacie prielahy, či ryhy, náhrada nepriepustných povrchov, a iné). Zároveň bol rozšírený aj okruh oprávnených žiadateľov, ktorý je zhodný s nastavením výzvy č. 40, avšak medzi neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby boli zaradené aj cirkvi a náboženské spoločenstvá. Vzhľadom na vysoký počet predložených žiadostí o nenávratný finančný príspevok, ktorý pokryl a prekročil celú alokáciu výzvy, bola dňa 28.6.2022 navýšená celková výška finančných prostriedkov na danú výzvu z pôvodných 10 mil. EUR na 27 mil. EUR.

V rámci 40. a 62. výzvy bolo spolu zazmluvnených 82 projektov v sume do 35 mil. € (zdroj EÚ), pričom realizácia projektov bola ukončená do konca roka 2023.

Možno teda konštatovať, že v rámci rezortu MŽP SR, aj prostredníctvom SAŽP, prebieha viacero projektov súvisiacich s podporou budovania zelenej infraštruktúry na lokálnej úrovni. V súčasnosti existuje viacero finančných mechanizmov na podporu ZI, do budúcnosti však bude potrebné tieto zdroje zjednotiť a zjednodušiť.

37. Názov aktivity: Posilniť zelenú infraštruktúru na lokálnej úrovni mimo obcí najmä na základe projektov ÚSES a projektových úprav

Riešiteľ/zodpovedný: MŽP SR

Spoluriešiteľ: ZMOS

Termín: 2019 - 2022

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

Ako bolo aj pri úlohe č. 36 vyššie spomenuté, v rámci rezortu MŽP SR a najmä SAŽP prebehlo viacero projektov súvisiacich s podporou budovania zelenej infraštruktúry na lokálnej úrovni (obce), pričom súčasťou týchto projektov boli aj aktivity na posilnenie ZI na lokálnej úrovni mimo obcí a to najmä na základe projektov ÚSES a projektových úprav. Prebehlo vypracovanie 50 dokumentácií regionálnych územných systémov ekologickej stability

pre rôzne okresy SR. Do budúca bude potrebné nastaviť prehľadnejší systém pre ZI ako aj ÚSES a tiež bude potrebné vytvoriť grantový mechanizmus pre systematickejšiu podporu ZI. V súčasnosti existuje viacero finančných mechanizmov na podporu ZI, do budúca však bude potrebné tieto zdroje zjednotiť a zjednodušiť.

Ku koncu roka 2019 bolo spracovateľom odovzdaných spracovaných 30 dokumentácií RÚSES: Bratislava, Dunajská Streda, Galanta, Hlohovec, Kežmarok, Košice-okolie, Košice-mesto, Levice, Lučenec, Malacky, Medzilaborce, Myjava, Námestovo, Nitra, Nové Zámky, Partizánske, Piešťany, Poltár, Revúca, Rimavská Sobota, Rožňava, Senec, Senica, Skalica, Šaľa, Topoľčany, Trnava, Veľký Krtíš, Vranov nad Topľou, Zlaté Moravce. Spracovateľ (ESPRIT, s.r.o.) odovzdal SAŽP 12 kompletných dokumentácií RÚSES okresov Pezinok, Komárno, Nové Mesto nad Váhom, Bánovce nad Bebravou, Prievidza, Stará Ľubovňa, Sabinov, Bardejov, Humenné, Snina, Gelnica, Bytča. V roku 2020 prebehlo prerokovanie dokumentácií RÚSES a schvaľovací proces na príslušných okresných úradoch pre 42 dokumentácií RÚSES: Malacky, Senec, Dunajská Streda, Galanta, Trnava, Hlohovec, Piešťany, Senica, Skalica, Nitra, Topoľčany, Zlaté Moravce, Šaľa, Nové Zámky, Levice, Myjava, Partizánske, Námestovo, Veľký Krtíš, Lučenec, Poltár, Rimavská Sobota, Revúca, Kežmarok, Medzilaborce, Vranov nad Topľou, Rožňava, Bratislava, Košice - mesto, Košice - okolie, Pezinok, Komárno, Nové Mesto nad Váhom, Bánovce nad Bebravou, Prievidza, Stará Ľubovňa, Sabinov, Bardejov, Humenné, Snina, Gelnica, Bytča. V 2. polroku 2020 boli schválené 4 RÚSESy a to: RÚSES okresu Bánovce nad Bebravou, RÚSES okresu Nitra a RÚSES okresu Topoľčany, RÚSES okresu Levice. V rámci podávania stanovísk SAŽP pre okresné úrady ich pozemkové a lesné odbory SAŽP vypracovala 33 stanovísk k pripravovaným pozemkovým úpravám. Stanoviská sa týkajú implementácie RÚSES do daného obvodu pozemkových úprav a rešpektovania prvkov RÚSES.

Rovnako ako pri úlohe č. 29, aj v tejto oblasti sme v priebehu rokov 2020 – 2021 analyzovali dané úlohy z vyhodnotenia národnej stratégie a akčného plánu pre ochranu biodiverzity 2011 – 2020, ale najmä nastavenie úloh zo stratégie EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030 (ktorá vyšla 20.5.2020) a v mainstreamingu/prepojení biodiverzity do oblasti mestskej/urbánnej biodiverzity po roku 2030, pričom najmä po roku 2020 sa úlohy budú musieť lepšie nastaviť a rozdeliť medzi MD SR (v súvislosti s implementáciou mestskej koncepcie do roku 2030) a MŽP SR/SAŽP s jej kompetenciami najmä v súvislosti so zelenou a modrou infraštruktúrou ako aj v súvislosti s novým nariadením EÚ o obnove prírody. V súčasnosti naďalej pokračujú prípravy novej národnej stratégie a akčného plánu pre biodiverzitu 2021 – 2030, kde sa aj agenda ZI oveľa viac odzrkadlí ako doteraz.

38. Názov aktivity: Spracovanie metodického materiálu týkajúceho sa indikátorov na sledovanie životného prostredia miest, aj vo vzťahu k zdraviu obyvateľov, pre všeobecné použitie zástupcov samospráv

Riešiteľ/zodpovedný: MŽP SR, ÚVZ SR

Spoluriešiteľ: MD SR, ÚMS

Termín: dlhodobý

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP), ktorej je MŽP SR zriaďovateľom, v roku 2019 rozpracovala Metodiku pre indikovanie stavu miest z hľadiska ich udržateľnosti, resp. zabezpečenia zdravého života formou Road map. Účelom materiálu je určenie postupu tvorby indikovania environmentálneho zdravia v mestách SR analýzou existujúcich dát o životnom prostredí v kontexte možnosti nových interpretácií smerom k zdraviu obyvateľstva, spracovaním prehľadu environmentálnych determinantov životného prostredia (znečistenie ovzdušia, znečistenie vôd, zmena klímy, kontaminované lokality, odpady, hluk/doprava, sídelné prostredie a nebezpečné chemické látky), ktoré ovplyvňujú zdravie mestskej populácie, popis determinantov (faktorov) zdravia a životného prostredia s uvedením hlavných zdrojov znečistenia, popis znečisťujúcich látok (napr. SO₂, CO₂, pevné častice, atď.), ktorými je sledovaná kvalita zložiek životného prostredia, uvedenie zdroja monitorovania, rozpracovaný popis pôsobenia jednotlivých základných znečisťujúcich látok na ľudský organizmus, indikátory zdravotného stavu k územnému porovnávaniu na lokálnej úrovni. Informovanosť danej témy bola prezentovaná počas X. medzinárodnej konferencie Životné prostredie miest a Environmentálna regionalizácia SR (Lepší mestský život vďaka kvalitnému životnému prostrediu), konanej v dňoch 1. – 2.10.2019 v Žiline.

V roku 2020 SAŽP v rámci PHÚ č. 48 Zelené mestá – zdravé mestá oslovila mestá SR (141 miest) k spolupráci zaslaním dotazníka k sledovaniu environmentálnych ukazovateľov v meste (indikátory boli zamerané na oblasť: ovzdušie, voda, zmena klímy, doprava, sídelné prostredie, odpady). Návratnosť dotazníkov mala cca 80 % úspešnosť. Taktiež boli uskutočnené rokovania so zainteresovanými organizáciami (Národným centrom zdravotníckych informácií, SHMÚ, Úradom verejného zdravotníctva SR, ŠÚ SR, Operačným strediskom záchranej zdravotnej služby SR, MD SR) za účelom získania dát na lokálnej úrovni (na geografickú úroveň miest SR), ktoré sú podkladom pre návrh indikátorov na sledovanie životného prostredia miest vo vzťahu k zdraviu obyvateľov.

Na základe vyhodnotenia získaných údajov bola navrhnutá „Metodická príručka na zber dát a analýz environmentálneho zdravia obyvateľstva na úrovni miest SR“, ktorej cieľom je vytvorenie jednotného postupu sledovania vybraných indikátorov pre hodnotenie environmentálneho zdravia obyvateľstva v mestách SR. Sledovanie a vyhodnocovanie navrhovaných indikátorov environmentálneho zdravia je rozdelené do troch oblastí: základné indikátory, indikátory zdravia a indikátory životného prostredia, ktoré na základe charakteristík environmentálnych determinantov vplyvajú na kvalitu života v sídlach a sú vstupom k hodnoteniu ukazovateľov pre indikovanie stavu miest z hľadiska ich udržateľnosti.

Bol spracovaný informačný leták a informačný plagát s témou „Environmentálne zdravie v mestách“ na podporu aktivít zameraných na prezentáciu predmetnej problematiky. Propagácia environmentálneho zdravia v mestách formou informačného letáka bola počas workshopu „Sídla a biodiverzita“ uskutočneného v dňoch 9.–10.9.2020 v Poprade a zverejnením letáka online pre širokú verejnosť na webových stránkach SAŽP <https://www.sazp.sk/zivotne-prostredie/starostlivost-o-zivotne-prostredie-3976/zelene-mesta-zdrave-mesta/informacny-letak/>.

V roku 2021 boli stanovené kritériá k výberu miest SR na overenie metodickej príručky na základe oblastí NUTS II (Slovensko východ, Slovensko stred, Slovensko západ, Bratislava), overovanie sa uskutočnilo na vzorke siedmich miest SR: Komárno, Liptovský Hrádok, Michalovce, Poprad, Púchov, Revúca a Šamorín. Overovanie metodiky bolo verbálno-

numerickým hodnotením environmentálneho zdravia obyvateľstva vo vybraných mestách na základe získaných údajov od samosprávy a organizácií zaoberajúcich sa zberom dát na úrovni miest SR (SHMÚ, ŠÚ SR, NCZI, OS ZZS, ÚGKK...), popisom jednotlivých indikátorov a bodovým hodnotením na základe škály ukazovateľov podľa navrhutej metodiky. Najlepšie hodnotenie dosiahlo mesto Šamorín a následne mestá Poprad, Revúca, Liptovský Hrádok, Púchov, Komárno a Michalovce. Hodnotenie indikátorov bolo na 98,2 % úspešnosti dodaných údajov. Najväčšie problémy boli zaznamenané pri získaní údajov v oblasti monitorovania ovzdušia, dopravy, zelených plôch, verejnej zelene na obyvateľa a parkovacích a odstavných plôch na území mesta. Výber indikátorov na hodnotenie „zdravého mesta“ a riešenie kvality života ľudí v mestách SR je založený na využití všeobecne známych ukazovateľov, ktoré umožnia vytvoriť určitý obraz o mestách SR – analýzu aktuálnej situácie stavu životného prostredia a kvality života, územné porovnávanie v rámci SR a meranie zmien a vývoja v čase. Pre účinnú implementáciu metodiky je potrebné pravidelné sledovanie a vyhodnocovanie vybraných indikátorov, ktoré je možné rozšíriť o nové poznatky v oblasti životného prostredia. Výsledky monitorovania by mali slúžiť na jednej strane širokej verejnosti, na druhej strane mestskej samospráve pri rozhodovaní o ďalšom smerovaní a prijímaní postupov pri budovaní zdravého mesta.

Propagácia problematiky environmentálneho zdravia obyvateľov v mestách sa uskutočnila prezentáciou na online seminári „Zelená infraštruktúra v sídlach miest“, zameraný na región Banská Bystrica dňa 15.4.2021 a na región Bratislava dňa 27.4.2021. Taktiež prostredníctvom informačného letáka na workshope „Sídla a biodiverzita“, ktorý sa konal v dňoch 29. – 30.9.2021 v Banskej Bystrici.

V roku 2022 prebehlo interné pripomienkovanie spracovaného návrhu metodickéj príručky na zber dát a analýz environmentálneho zdravia obyvateľstva na úrovni miest SR. Relevantné doručené pripomienky boli zapracované do metodiky.

Propagácia problematiky environmentálneho zdravia bola formou informačného panelu a letáka formou putovnej informačnej kampane v mestách Púchov, Skalica, Nitra, Trenčín, na workshope vo Zvolene. Formou prezentácie na konferencii konanej v Žiline a Košiciach.

V roku 2023 bola vytvorená pracovná skupina k dopracovaniu finálnej verzie metodiky, ktorá bola zložená z členov odborných organizácií (Únia miest Slovenska, Úrad verejného zdravotníctva SR, Národné centrum zdravotníckych informácií, Slovenský hydrometeorologický ústav, Združenie miest a obcí Slovenska) a Ministerstva životného prostredia SR (Sekcia geológie a prírodných zdrojov, Sekcia obehového hospodárstva, Sekcia zmeny klímy a ochrany ovzdušia, Sekcia vôd, Sekcia ochrany prírody a biodiverzity), Ministerstva zdravotníctva SR, Ministerstva dopravy SR.

Odborné organizácie disponujú dátami potrebnými pre Metodickú príručku na zber dát a analýzu environmentálneho zdravia obyvateľstva na úrovni miest SR.

Pracovná skupina prehodnotila a upravila dostupné merateľné indikátory potrebné pre analýzu environmentálneho zdravia v mestách Slovenskej republiky..

V rámci pracovnej skupiny prebehli dve kolá pripomienok k návrhu metodiky, ktoré sa týkali obsahovej štruktúry a indikátorov. Výsledkom stretnutí bolo vytvorenie finálnej verzie Metodiky.

39. Názov aktivity: Analyzovať prekážky v zhodnocovaní nevyužívaných a zanedbaných území v intravilánoch miest a navrhnúť podporné opatrenia

Riešiteľ/zodpovedný: MD SR, MŽP SR

Spoluriešiteľ: ÚMS, ZMOS

Termín: 2019

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtové kapitoly rezortov

Plnenie:

SAŽP od roku 2012 spracováva pasportizáciu a evidenciu degradovaných ekosystémov (DE) a brownfieldov v mestách SR. V rámci mapovania, inventarizácie a evidencie brownfieldov bolo mapovanie uskutočnené vo všetkých mestách SR. Bolo identifikovaných viac ako 600 lokalít. Taktiež boli identifikované prekážky (napr. chránené územia, vlastnícke vzťahy, záplavové územia, svahové deformácie, ochranné pásma, environmentálne záťaž), ktoré zabraňujú v zhodnocovaní nevyužívaných a zanedbaných území v intravilánoch miest. Zároveň boli identifikované aj faktory, ktoré podporujú revitalizáciu území (ich lokalizácia v sídelnej štruktúre, napojiteľnosť na technickú infraštruktúru a dopravnú sieť).

V roku 2017 bol vypracovaný „Návrh opatrení na zlepšenie stavu degradovaných ekosystémov v krajských mestách SR“. Podporné opatrenia boli vypracované v členení podľa pôvodného funkčného využitia územia pre územia priemyselnej výroby, územia bývania a občianskej vybavenosti, územia poľnohospodárskej a lesohospodárskej výroby, územia ťažobných areálov, územia športu, územia rekreácie a cestovného ruchu, územia skládok odpadu, územia vojenských objektov a zariadení, územia dopravnej a technickej infraštruktúry a iné (prírodné). Na základe ich vlastností pre ich efektívnu revitalizáciu bola vypracovaná metodika prioritizácie DE a brownfieldov, ktorá bude slúžiť mestám ako pomôcka pri zoraďovaní nevyužívaných a zanedbaných území v intravilánoch miest na ich revitalizáciu.

V roku 2019 bolo na základe terénneho prieskumu zapracovaných 23 miest Banskobystrického kraja. Výsledky mapovania ako aj zistené prekážky v zhodnocovaní nevyužívaných a zanedbaných území v intravilánoch miest následne boli zapracované do inventarizačných listov. Výstupom je textová časť + mapové výstupy do textu. Do konca roka 2019 na území miest Slovenska bolo identifikovaných 400 lokalít brownfieldov v 60 mestách Slovenska. Do konca roka 2020 bolo identifikovaných 479 lokalít v 88 mestách Slovenska. Ešte zostáva zmapovať degradované územia v 53 mestách.

Na Informačnom dni k Európskemu dohovoru o krajine, ktorý sa konal 19.3.2019 bola odprezentovaná „Metodika pre vypracovanie stratégie revitalizácie degradovaných ekosystémov a brownfieldov“. Bol spracovaný informačný leták s cieľom oboznámiť samosprávy s DE a brownfieldmi, ako s možným budúcim potenciálom pre rozvoj výstavby bez nárokov na zelené plochy, bez rozrastania sa mesta do okolitej krajiny. Začalo sa budovanie webovej aplikácie degradovaných území a brownfieldov, ktorá bude zverejnená na stránkach enviroportálu. Po jeho uvedení do prevádzky budú mať mestá možnosť vložiť do webovej aplikácie novoobjavené degradované územia a brownfieldy.

V roku 2019 bol zorganizovaný informačný seminár miest v Trenčianskom kraji, kde boli mestá informované o DE a brownfieldoch nachádzajúcich sa na ich území, ako budúcim potenciálom pre rozvoj výstavby bez nárokov na nové zelené plochy.

Metodika pre vypracovanie stratégie revitalizácie degradovaných ekosystémov a brownfieldov bola overovaná v roku 2019 na mestách Trenčianskeho kraja.

V roku 2020 bolo na základe terénneho prieskumu spracovaných 13 miest Žilinského a 15 miest Nitrianskeho samosprávneho kraja. Výsledky z prieskumov a mapovania boli zapracované do inventarizačných listov brownfieldov a DÚ.

Vypracoval sa návrh finálneho dokumentu Metodiky prioritizácie brownfieldov a následne bol zaslaný na interné pripomienkovanie SAŽP, Odboru starostlivosti o sídla regióny a krajinu, Odboru analýz a hodnotenia životného prostredia a Odboru environmentálnych služieb. Pre širokú verejnosť bola spracovaná informačná brožúra "Degradované územia a brownfieldy SR".

Dňa 30.6.2020 v rámci platformy miest sa uskutočnilo 1. stretnutie Pracovnej skupiny pre brownfieldy, ktoré organizovalo Ministerstvo dopravy SR.

V rámci budovania informačného systému v priebehu roka došlo k príprave a úprave podkladov získaných z terénneho mapovania pre ich spracovanie a zverejnenie v online priestore.

V roku 2021 boli zmapované degradované územia v mestách Prešovského kraja. Výsledky z mapovania boli zapracované do inventarizačných listov.

V rámci pracovnej skupiny „brownfieldy“ sa uskutočnili online stretnutia v mesiacoch jún, október, november a december. Decembrové stretnutie bolo aj za účasti zástupcov magistrátu hlavného mesta Bratislava, ktoré sa dotýkali hlavne tém sfunkčnenia webovej aplikácie o degradovaných územiach, možnosti financovania dopracovania metodiky prioritizácie degradovaných území pre ich revitalizáciu. Zároveň prebiehali práce na spracovaní podkladov pre informačný systém degradovaných území na stránke www.enviroportal.sk. Bola vytvorená jednotná GIS vrstva všetkých degradovaných území pre webovú aplikáciu. Uskutočnila sa registrácia novej domény www.degradovaneuzemia.sk, do ktorej boli premigrované všetky dostupné dáta informačného systému. Následne bola vykonaná identifikácia a oprava viacerých chýb funkcionalít webovej aplikácie.

Na mapovanie a evidenciu nadväzuje významná aktivita tejto úlohy a to je spustenie, prevádzka a aktualizácia webovej aplikácie www.degradovaneuzemia.sk

V rámci tejto podúlohy bola vytvorená úplne nová webová aplikácia s moderným dizajnom a funkcionalitami poskytujúcich informácie o lokalizácii, charakteristike, fotodokumentáciu degradovaných území na rôznych mapových podkladoch pre ich lepšiu identifikáciu. Taktiež databáza fotodokumentácie degradovaného územia. Nový nástroj revitalizácie bol implementovaný na základe metodiky efektívnej revitalizácie brownfieldov a pomocou neho môže užívateľ hľadať vo svojom regióne vhodné brownfieldy pre zadané scenáre revitalizácie (fotovoltická elektrárňa a nákupné centrum). Prostredníctvom webovej aplikácie bola uskutočnená aktualizácia databázy za spolupráce so samosprávami miest SR.

Metodika výberu vhodných brownfieldov pre revitalizáciu - cieľom predmetnej metodiky je efektívna revitalizácia brownfieldov v území, ktorá je založená na prioritizácii vybraných atribútov na základe požiadaviek koncových (budúcich) užívateľov. Funkčnosť metodiky bola overená na vybranom území SR – Košickom samosprávnom kraji. Metodika výberu vhodných lokalít pre revitalizáciu a premenu brownfieldu na dva scenáre A) výstavba nákupného centra B) realizácia fotovoltickej elektrárne je založená na posudzovaní jednotlivých vlastností brownfieldov (atraktivnosť lokality) ako aj lokality kde sa brownfield

nachádza (miestny rozvojový potenciál a v neposlednom rade berúc do úvahy prírodné podmienky ktoré limitujú alebo naopak stimulujú revitalizáciu na konkrétnej ploche brownfieldu (environmentálne kritéria). Tieto tri hlavné piliere predstavujú tri základné skupiny vlastností nazvané dimenzie. Do dimenzii sú zlúčené tzv. faktory ktoré vyjadrujú určité konkrétne vlastnosti prostredia alebo brownfieldu. Číselné vyjadrenia týchto vlastností sú vyjadrené indikátormi. Faktory a indikátory majú aj svoje váhy, ktoré vyjadrujú ich dôležitosť pre celý proces výberu lokality a určenie jej vhodnosti pre daný konkrétny scenár premeny brownfieldu. Indikátory majú iné hodnoty (skóre) pre rozdielne scenáre revitalizácie napr. nákupné stredisko by malo byť lokalizované v širšom centre mesta, fotovoltická elektrárňa by mala byť prioritne lokalizovaná v okrových častiach mesta, preto bude rozdielne skóre indikátora.

40. Názov aktivity: Monitoring a kontrola hygienických požiadaviek na pieskoviská.

Riešiteľ/zodpovedný: ÚVZ SR

Spoluriešiteľ: RÚVZ v SR

Termín: 2019 - 2021

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

Jedným zo závažných ochorení u detí v súvislosti s vonkajším prostredím, je toxokaróza, získaná infekciou parazitmi *Toxocara canis* a *Toxocara cati*, vyskytujúcimi sa v znečistených pieskoviskách. Toxokaróza je ochorenie, ktorého pôvodcom je škrkavka psia a mačacia - *Toxocara cati* a *Toxocara canis*. V prípade, že sa exkrementy infikovaného zvieratá (psa alebo mačky) dostanú do pieskoviska, môžu sa dostať do priameho kontaktu s hrajúcim sa dieťaťom, ktoré sa znečistenými rukami infikuje. Ochorenie sa prejavuje teplotami, nevoľnosťou, zvracaním, bolesťami brucha alebo hlavy, prípadne kožnými vyrážkami. Ak škrkavka prenikne do dýchacieho systému, môže zapríčiniť zápal priedušiek.

Monitoring a kontrola hygienických požiadaviek na pieskoviská sa realizoval na vybratých detských ihriskách a pieskoviskách, predmetom bola kontrola dodržiavania povinností, súvisiacich s prevádzkou pieskovísk zriadených v rámci detských ihrísk, resp. zariadení pre deti a mládež, ktoré sú povinní plniť prevádzkovatelia pieskovísk.

V roku 2019 boli vzorky odoberané na laboratórne vyšetrenie priebežne počas celej sezóny. Celkovo bolo odobratých 1311 vzoriek piesku, z ktorých požiadavkám vyhláške MZ SR č. 521/2007 Z. z. o podrobnostiach o požiadavkách na pieskoviskách (ďalej len vyhláška č. 521/2007 Z.z.“) nevyhovelo 217 vzoriek. Z dôvodu prítomnosti termotolerantných koliformných baktérií a fekálnych streptokokov nevyhovelo 134 vzoriek. Prítomnosť *Salmonelly* sp. a geohelminťov (vajíčka, larvy) bola zistená v 83 prípadoch.

Počas celej sezóny 2020 celkovo bolo odobratých 581 vzoriek piesku, z ktorých 84 vzoriek nevyhovelo požiadavkám vyhlášky č. 521/2007 Z. z.. Z dôvodu prítomnosti termotolerantných koliformných baktérií a fekálnych streptokokov nevyhovelo 44 vzoriek. Prítomnosť *Salmonelly* sp. a geohelminťov (vajíčka, larvy) bola zistená v 2 prípadoch v kraji Trenčín, 4 prípadoch v kraji Banská Bystrica, v 24 prípadoch v Prešovskom kraji, v 5 prípadoch v kraji Trnava, 3 prípadoch v Košiciach a v 2 prípadoch v Nitre.

V roku 2021 celkovo bolo odobratých 842 vzoriek piesku, z ktorých požiadavkám vyhláške MZ SR č. 521/2007 Z. z. nevyhovelo 281 vzoriek. Z dôvodu prítomnosti termotolerantných koliformných baktérií a fekálnych streptokokov nevyhovelo 238 vzoriek. Prítomnosť Salmonelly sp. a geohelminthov (vajíčka, larvy) bola zistená v 2 prípadoch v Trenčianskom kraji, v 25 prípadoch v Prešovskom kraji, v 1 prípade v Trnavskom kraji, v 6 prípadoch v Košiciach a v 6 prípadoch v Nitre.

Prevádzkovateľom pieskovísk, ktorých vzorky piesku nevyhovovali v sledovaných ukazovateľoch požiadavkám Vyhlášky MZ SR č. 521/2007 Z. z. boli vydané opatrenia podľa § 12 zákon č. 355/2007 Z. z. ktorými sa zakázalo piesok v pieskoviskách v materských školách a na mestských pieskoviskách a nariadené vykonanie príslušných nápravných opatrení.

Údaje za jednotlivé kraje sa nachádzajú vo výročných správach o činnosti úradov verejného zdravotníctva v SR za roky 2019-2021 v časti Hygiena detí a mládeže, pod názvom „Zhodnotenie stavu vyšetrených pieskovísk“ (<https://www.uvzs.sk/web/uvz/vyroczne-spravy>).

41. Názov aktivity: Podpora projektov škôl v oblasti prevencie alergií a respiračných problémov a odstraňovanie zdraviu škodlivých vplyvov v rámci rozvojového projektu „Zdravie a bezpečnosť v školách“.

Riešiteľ/zodpovedný: MŠVVaM SR

Spoluriešiteľ: OÚ, ŠPÚ, VÚDPaP

Termín: dlhodobý

Predpokladané finančné dopady: z ročne schválenej finančnej podpory v rámci SNIV vo výške 35 000 € na rozvojový projekt „Zdravie a bezpečnosť v školách“

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

MŠVVaM SR podporilo na základe výzvy rozvojového projektu Zdravie a bezpečnosť v školách 2019 16 projektov v celkovej výške 34 991 eur.

MŠVVaM SR úspešne zrealizovalo v roku 2022 a 2023 na základe výzvy projekt Zdravie a bezpečnosť. Hlavným poslaním projektu sú aktivity na podporu zvýšenia bezpečnosti a ochrany zdravia v školách. Prioritnými oblasťami podpory v rámci tohto projektu sú ochrany fyzického a duševného zdravia žiakov, skvalitňovanie psychosociálnej klímy v školách, zdravý životný štýl, odstraňovanie zdraviu škodlivých vplyvov a prevencia rizikového správania u žiakov, šikanovanie a kyberšikanovanie, záškoládstvo, agresivita, nenávisťné prejavy extrémizmu a radikalizácie žiakov, delikvencia, sexuálne zneužívanie a násilie aj v online priestore, osвета a prevencia v šírení HIV/AIDS, obchodovanie s ľuďmi a i. Jednou z ďalších možných tém je problematika formovania vzťahu žiakov k zdravému životnému štýlu, prevencia alergií a respiračných problémov okrem zdravej stravy.

Ministerstvo účelové finančné prostriedky poskytuje na základe § 4d zákona č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov. Dôležitou informáciou je, že tieto financie nemôžu byť použité na nákup materiálnych vecí a vybavenia. To znamená, že prostriedky by mali byť investované do projektov a aktivít, ktoré priamo prispievajú k zlepšeniu školskej klímy v rámci vzdelávacieho procesu a rozvoju pedagogických metód, ktoré sú bezprostredne zamerané na vyššie uvedené východiskové a prierezové témy.

Žiadosť sa predkladá prostredníctvom online formulára. Oprávnenými žiadateľmi sú zriaďovatelia základných a stredných škôl.

Ministerstvo na jeseň v roku 2022 vyhlásilo výzvu, na základe ktorej bolo podporených 21 rozvojových projektov z celkového počtu 289 podaných žiadostí. V novembri v roku 2023 podporilo ministerstvo 9 projektov z celkového množstva 94 podaných žiadostí.

Na rok 2022 ministerstvo vyčlenilo účelové finančné prostriedky na financovanie rozvojového projektu Zdravie a bezpečnosť v školách 2022 vo výške 30 000,- eur a za rok 2023 bolo alokovaných na projekt Zdravie a bezpečnosť v školách celkovo 26 000,- eur.

PRIORITA (G):

Budovanie environmentálnej udržateľnosti zdravotníckych systémov a znižovanie ich vplyvu na životné prostredie okrem iného prostredníctvom efektívnosti využívania energie a zdrojov, riadneho riadenia zdravotníckych výrobkov a chemických látok počas ich životného cyklu a zníženia znečistenia prostredníctvom bezpečne riadeného odpadu a odpadových vôd bez ohrozenia sanitárnej misie zdravotníckych služieb.

42. Názov aktivity: Vypracovanie finančnej kvantifikácie dopadu znečistenia pôdy, vody a vzduchu na základnú mernú jednotku a metodiku, ktorá sa bude dať využiť ako parameter pri hodnotení verejných zákaziek. Toto dopomôže k možnosti analyzovať dopad znečistenia cez finančné náklady a tak zaviesť do rozhodovacích mechanizmov environmentálny aspekt.

Riešiteľ/zodpovedný: MZ SR

Spoluriešiteľ: MŽP SR

Termín: 2019 - 2021

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtové kapitoly rezortov

Plnenie:

V dôsledku organizačných a personálnych zmien na MZ SR a v súvislosti so zánikom Inštitútu zdravotnej politiky a zmeny agendy sa daná úloha nezrealizovala.

PRIEREZOVÁ PRIORITA NAD RÁMEC DEFINOVANÝCH PRIORÍT OSTRAVSKEJ DEKLARÁCIE

Posilnenie primárnej prevencie a kontrolných mechanizmov pred negatívnymi účinkami UV žiarenia v súvislosti s používaním solárií.

43. Názov aktivity: Zvýšenie informovanosti a povedomia verejnosti o škodlivých účinkoch UV žiarenia v súvislosti s návštevou solárií

Riešiteľ/zodpovedný: ÚVZ SR

Spoluriešiteľ: RÚVZ v SR

Termín: 2019 - 2023

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

Na zvýšenie informovanosti a povedomia verejnosti o škodlivých účinkoch UV žiarenia v súvislosti s návštevou solárií boli do finálnej podoby dopracované informačné materiály „Solária a zdravie“ (leták a brožúra), ktoré v roku 2021 boli odoslané na tlač. Vo februári 2022 boli tieto materiály distribuované na jednotlivé RÚVZ v SR a následne do dermatovenerologických ambulancií nachádzajúcich sa v ich regióne.

44. Názov aktivity: Prijatie nástrojov regulujúcich podmienky používania solárií

Riešiteľ/zodpovedný: ÚVZ SR

Spoluriešiteľ: RÚVZ v SR

Termín: 2019 - 2023

Predpokladané finančné dopady: bez špecifikácie

Zdroj finančných prostriedkov: rozpočtová kapitola rezortu

Plnenie:

Do pripravenej novely zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov pripravil ÚVZ SR v spolupráci s MZ SR požiadavku, ktorou sa upravujú pravidlá pri využívaní služieb solárnych zariadení, a to posilnením prevencie v oblasti zdravia mladistvých. Snahou je zabrániť zvyšovaniu rizika vzniku rakoviny kože, tým že osobám mladším ako 18 rokov bude zakázané poskytovať služby opaľovania pokožky umelými zdrojmi ultrafialového žiarenia (UV) v komerčných soláriách. Táto požiadavka vstúpi do platnosti po schválení v legislatívnom procese.

Od úpravy legislatívy si orgány verejného zdravotníctva sľubujú nielen posilnenú prevenciu v oblasti ochrany zdravia mladistvých, ale aj zodpovednejší prístup k danej problematike zo strany prevádzkovateľov. Obmedzenie osobám mladším ako 18 rokov navštevovať komerčné solária za účelom opaľovania sa umelým zdrojom UV žiarenia doteraz vyplývalo iba z európskej technickej normy pre solária. Prax však ukázala, že opatrenie je nedostatočné, pretože niektorí prevádzkovatelia napriek tomu umožňujú mladistvým opaľovať sa v solárnych zariadeniach - spomínaná norma nie je záväzná s čím je spojená aj sťažená situácia pri vymáhaní porušenia zákazu od prevádzkovateľov. Ak bude zákaz explicitne stanovený v zákone, umožní to vymáhanie jeho porušenia.